Приложение № 2 към Условията за кандидатстване

СТРАТЕГИЯ ЗА ВОМР

(ЗАДЪЛЖИТЕЛНИ ЕЛЕМЕНТИ)

шрифт Times New Roman 12, междуредие 1,15

1. Географски район и население, обхванати от стратегията за ВОМР *(не повече от 2 страници)*

1.1. Информация за територията и населението на МИГ:

- *Списък на общините, обхванати от МИГ;*	Община Горна Оряховица

- *Списък на населените места, обхванати от МИГ;*

ЕКАТТЕ	Населено място	Брой население
12735	с. Върбица	949
16359	гр. Горна Оряховица	27876
17107	с. Горски горен Тръмбеш	124
17124	с. Горски долен Тръмбеш	311
22232	гр. Долна Оряховица	2583
23100	с. Драганово	2151
40172	с. Крушето	537
55196	с. Паисий	105
56472	с. Писарево	740
57217	с. Поликраище	1607
57981	с. Правда	555
59094	с. Първомайци	2445
69780	с. Стрелец	264
87453	с. Янтра	504

- *Брой жители на населените места, обхванати от МИГ.*	40 751 жители (по данни на НСИ към 31.12.2020 г.)

1.2. Описание на географския район и карта на територията, обхваната от МИГ:

Община Горна Оряховица е разположена в Централна Северна България, в подножието на Арбанашката планина, по поречието на река Янтра. На изток общината граничи с Община Стражица, на запад с Община Велико Търново, на север с община Полски Тръмбеш, на юг с общините Лясковец и Велико Търново. Община Горна Оряховица е една от съставните общини на област Велико Търново и Северен централен район. Общината е с обща площ 318 км2, а общинският център е вторият по големина икономически център в Област Велико Търново. Град Горна Оряховица е административен център на общината. Община Горна Оряховица включва 14 селища (2 града и 12 села).

Релефът на Община Горна Оряховица е равнинно хълмист и платовиден, като в по-голямата си част е предимно равнинен и само в североизточната и в най-югозападната си част по границата на общината преминава в хълмист. Общината е разположена по поречието на река Янтра, в непосредствена близост до областния център Велико Търново. Най-ниската точка на града се намира край брега на р. Янтра, докато най-високата точка е платото Камъка, с надморска височина 440 m.

В климатично отношение района на Общината попада в умерено-континенталната климатична подобласт на Европейско-континенталната климатична област и се характеризира с горещо лято и студена зима.

В община Горна Оряховица преобладават алувиално-ливадните **почви**, благоприятни за развитието на интензивно селско стопанство. Съгласно ерозионната карта на България, районът на Горна Оряховица е категоризиран като район с неерозирали почви. Няма замърсяване с тежки метали, нефтопродукти, нитрати и др. замърсители.

Землището на община Горна Оряховица е бедно на **полезни изкопаеми**, но със силно присъствие на строителни материали. Практически интерес представляват мергелите от Горнооряховската свита, които служат за суровина за производство на керамични изделия – тухли, цигли.

Община Горна Оряховица се намира в главното поречие на река „Янтра". През територията й преминават реките „Янтра", „Росица" и „Стара река" (Лефеджа). Територията на община Г. Оряховица основно попада в поречието на р. Янтра, част от Дунавския район за басейново

управление на водите у нас, който от своя страна е част от международния речен басейн на река Дунав.

2. Описание на процеса на участие на общността в разработване на стратегията: *(не повече от 3 страници)*

2.1. Описание на процеса - проведени срещи, семинари, конференции, обучения, обществени обсъждания с местната общност и описание на съответствието на стратегията с Интегрираната/ите териториална/и стратегия/и за развитие на региона/ите от ниво 2:

Местната общност от територията на МИГ беше включена активно в процеса по разработване на Стратегията за ВОМР за периода 2023 – 2027 г. – чрез **участие в информационни/работни срещи и в анкетно проучване**.

Процесът по разработване на стратегията бе съпроводен от широка кампания сред населението чрез организиране във всички населени места на територията на МИГ на информационни дни, работни срещи и обществени обсъждания, в които взеха участие над 300 участници. Събитията бяха предварително публично оповестени, открити за всички желаещи да участват представители на местната общност и проведени при пълно спазване на хоризонталните принципи съгласно чл. 9 на Регламент (ЕС) 2021/1060 – равенство между половете, утвърждаване на принципа на равните възможности, липса на дискриминация и др.

Информационни дни се проведоха в следните населени места:

1. Долна Оряховица – информационна среща/семинар – 13 участници
2. с. Върбица – информационен ден – 22 участници
3. с. Горски Горен Тръмбеш – информационен ден – 7 участници
4. с. Горски Долен Тръмбеш – информационен ден – 18 участници
5. с. Драганово – информационен ден – 20 участници
6. с. Крушето – информационен ден – 18 участници
7. с. Паисий – информационен ден – 12 участници
8. с. Поликраище – информационен ден – 24 участници
9. с. Правда – информационен ден – 15 участници
10. с. Стрелец – информационен ден – 11 участници
11. с. Янтра – информационен ден – 10 участници
12. с. Писарево – информационен ден – 13 участници

Работни срещи за обсъждане на стратегията за СВОМР бяха организирани в:109

1. Поликраище – 10 участници
2. Върбица – 10 участници
3. Долна Оряховица – 8 участници
4. Първомайци – 10 участници
5. Горна Оряховица – 12 участници
6. Крушето – 12 участници
7. ГД Тръмбеш – 12 участници
8. Г. Оряховица – 35 участници

На срещите бяха дискутирани предложения на представителите на местната общност за включване в стратегията, които бяха надлежно протоколирани заедно със списък на

участниците. Почти всички предложения са включени в разработената стратегия в съответствие с принципа „отдолу – нагоре“.

Проведеното анкетно проучване имаше за цел да идентифицира групите заинтересовани лица, както и техните нужди и потребности, и тези на територията като цяло. В анкетните карти също бяха включени предложения във връзка с разработването и изпълнението на стратегията за ВОМР, обобщени в анализа на анкетното проучване.

Съответствието на стратегията с Интегрираната/ите териториална/и стратегия/и за развитие на региона/ите от ниво 2:

Заложените приоритети и цели в СВОМР на МИГ „Горна Оряховица“ съответстват и ще допринесат за реализирането на приоритетите и целите, включени в ИТСР на Северен централен регион за планиране от ниво 2, както е показано в следващата таблица:

Приоритети и цели на ИТСР на СЦРП	**Съответстващи приоритети и цели от СВОМР**
Стратегически приоритет 1: Постигане на икономически подем и трансформация	Приоритет 1: Създаване на по-добри икономически условия на територията на МИГ
Специфична цел 1.1: Провеждане на ефективна политика за привличане на инвестиции и насърчаване на предприемачеството	Конкретна цел 1: Повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на земеделските стопанства на територията на МИГ чрез подпомагане на тяхната модернизация. Конкретна цел 2: Повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на хранително-вкусовата промишленост чрез инвестиции в преработката и маркетинг на селскостопанските продукти. Конкретна цел 3: Насърчаване диверсификацията на икономиката на територията на МИГ чрез инвестиции в неселскостопански дейности.
Специфична цел 1.2: Изграждане на иновационна среда и мрежи за ново развитие	Конкретна цел 4: Подкрепа на МСП на територията на МИГ за внедряване на иновации, подобряване на ресурсната ефективност и насърчаване на прехода към кръгова икономика.
Специфична цел 1.3. Създаване на нови качествени работни места и подобряване достъпа до заетост	Конкретна цел 7: Насърчаване на устойчивата и качествена заетост и социално включване на уязвими и маргинализирани групи на територията на МИГ.
Специфична цел 1.4: Укрепване на регионалната конкурентоспособност чрез устойчиво развитие на туризма и селското стопанство	Конкретна цел 1: Повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на земеделските стопанства на територията на МИГ чрез подпомагане на тяхната модернизация.

	Конкретна цел 6: Съхранение на местната идентичност и развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ.
Стратегически приоритет 2: Развитие на човешкия потенциал и постигане на социален растеж	Приоритет 2: Създаване на по-добри социални условия на територията на МИГ
Специфична цел 2.1: Подобряване на достъпа до образование и повишаване на образователното равнище на населението	Приоритет 8: Приобщаващо образование и образователна интеграция.
Специфична цел 2.2: Инвестиране в здравна и социална инфраструктура, култура и спорт	Конкретна цел 5: Подобряване на публичната инфраструктура и качеството на предлаганите услуги на територията на МИГ
Стратегически приоритет 3: Устойчиво териториално развитие и свързаност	Приоритет 2: Създаване на по-добри социални условия на територията на МИГ Приоритет 3: Създаване на по-добри екологични условия на територията на МИГ
Специфична цел 3.1: Развитие на транспортната и цифровата инфраструктура	Конкретна цел 5: Подобряване на публичната инфраструктура и качеството на предлаганите услуги на територията на МИГ
Специфична цел 3.2: Интегрирано и устойчиво развитие и укрепване на полицентричната мрежа от селища. Вътрешнорегионално и трансгранично сътрудничество	Конкретна цел 5: Подобряване на публичната инфраструктура и качеството на предлаганите услуги на територията на МИГ Конкретна цел 9: Развитие на партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес, както и на практики и модели за добро управление и участие на заинтересованите страни в развитието на територията, като основа за териториално развитие.
Специфична цел 3.3: Опазване на околната среда. Развитие на екологосъобразна инфраструктура	Конкретна цел 10: Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на устойчивото потребление и ресурсната ефективност на населението.
Специфична цел 3.4: Развитие на трансграничното сътрудничество	Конкретна цел 9: Развитие на партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес, както и на практики и модели за добро управление и участие на заинтересованите страни в развитието на територията, като основа за териториално развитие.

2.2. Групи/сектори заинтересовани лица, участвали в процеса на съгласуване на стратегията:

В процеса на разработване и съгласуване на стратегията са включени представители на всички групи идентифицирани заинтересовани лица от територията на МИГ описани в т.3.2, в т. ч. уязвимите групи и млади хора.
Подробни данни за участвалите заинтересованите страни се съдържат в протоколите и

списъците на участниците в информационни/работни срещи и обществени обсъждания, като и в анализа и анкетите от проведеното проучване на заинтересованите страни и техните потребности.

3. Анализ на нуждите и потенциала за развитие на територията: *(не повече от 10 страници)*

3.1. Описание на ситуацията на територията на МИГ към момента на кандидатстване:

Състояние на местната икономика

Регистрираните предприятия на територията на МИГ са 1744 като е налице тенденция за увеличение на техния брой. Микро и малките предприятия, са 98,05% от всички регистрирани предприятия. Водещ е третичният сектор (услуги), следван от вторичния сектор (преработваща промишленост и строителство) и най-нисък е делът на първичния сектор (селско и горско стопанство). Основните икономически показатели на предприятията на територията на МИГ за периода 2017-2021 г. се повишават (нетни приходи от продажби, произведена продукция, печалба и др.).

Първичен сектор

Почти 72% от територията на МИГ е земеделска, което е над средното за област Велико Търново 60,06%, Северен централен район 66,74% и страната 54,53% по данни на НСИ за 2023 г. Наличната земеделска земя е изключително благоприятна за отглеждането на трайни насаждения и зърнено-житни култури.

Земеделското производство на територията на МИГ се характеризира с ниска конкурентоспособност, намаляване на производството, ниска добавена стойност и нисък брой заети лица (средно 4,43 заети лица на стопанство), което е най-ясно изразено в секторите на производство на зеленчуци, плодове, мляко и месо от преживни животни.

В разглеждания период се наблюдава голям дял на сектори, които изискват по-ниски вложения на единица площ, откъдето се получава и по-ниска възвращаемост (пшеница, царевица, ечемик, слънчоглед).

Ниско е нивото на ДМА, което показва ниска обезпеченост с техника и технологии в земеделието на територията на МИГ, което е пречка за подобряване на продуктивността, производителността и оттам на конкурентоспособността на отрасъла.

Малките и средни стопанства са в затруднено положение, с недостиг на капиталов ресурс, за да разширят производството и да осъвременят производствените си мощности, за да увеличат продуктивността и да намалят зависимостта си от работна сила.

Налице е необходимостта от внедряване на нови технологии и в средните стопанства, които са пазарно ориентирани и насочени към инвестиции и диверсификация на производствата.

Съществуват и алтернативни възможности за диверсификация на специализираните в полските култури стопанства, което е подкрепено и от подходящите почвено-климатични условия като индустриално отглежданите етерично-маслени култури, биологичното земеделие, земеделска продукция в определените чувствителни сектори и др.

Биологичното земеделие като възможност за диверсификация е един от най-динамично развиващите се сектори на селското стопанство през последните десет години както в ЕС-28, така и у нас. То съчетава най-добрите екологични практики, високо биоразнообразие, опазване

на природните ресурси, високи производствени стандарти, основани на естествени вещества и процеси.

Вторичен сектор

Водещо място сред икономически дейности от вторичният сектор на територията на МИГ заемат преработваща промишленост и строителството, като през анализирания период за първия сектор е характерно намаление на броя предприятия и заети лица, а за втория (строителство) тенденцията е напълно обратна – увеличение.

Традиционен за територията на МИГ преработващ подотрасъл е хранително-вкусовата промишленост (ХВП), който заема значимо място в структурата на местната икономика. За земеделието, хранително-вкусовата промишленост се явява и основен пазар за реализация на продукцията, докато за самата ХВП, земеделието е източник на суровини и доходност.

Налице са значителни резерви за повишаване на добавената стойност в преработката. Капацитетът на преработвателните предприятия за преработка е натоварен частично, което оскъпява продукцията и намалява тяхната конкурентоспособност.

Процесът на създаване на добавена стойност в отрасъла се възпрепятства от ниското равнище на иновации и недостатъчен потенциал за иновационни внедрявания.

Третичен сектор

Третичният сектор е най-динамично развиващият се и нарастващ през анализирания период сектор на икономиката на територията на МИГ.

В сектора развиват дейност предприятия, които осъществяват търговия на едро и дребно със строителни материали, отоплителни материали, метални изделия, хранителни продукти и др. стоки, предприятия в хотелиерството и ресторантьорството, налице добре развита складова база с достъп до жп мрежа и др.

Икономическа дейност „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ е водеща в третичния сектор на територията на МИГ, освен това е основния двигател на цялата местна икономика.

Основните проблеми пред предприятията са свързани с липсата на квалифицирана работна, липсата на достатъчно финансови средства за въвеждане на иновации, ограничен достъпът до публично финансиране, проблеми при намирането на пазари и клиенти, особено когато става въпрос за износ и др. Най-често предприятията имат потребност и от ремонт/подобрение на сградния фонд, в т.ч. мерки за енергийна ефективност, закупуване на допълнителни нови машини и оборудване и др.

Население

Към 31.12.2023 г. населението на територията на МИГ е 36 877 жители, което е 18,24% от територията на Област Велико Търново и 0,57% от населението на България.

Мнозинството от населението живее в градовете Горна и Долна Оряховица (75,35%), останалата част в селата на територията на МИГ (24,65%).

Половата структура на населението на община Горна Оряховица е с пропорции, които са характерни за областта и страната. Преобладава броят на жените, които са 52,41% от населението. Тенденцията показва нарастване на разликата жени-мъже през периода 2019-2023 г.

Възрастовата структура на населението на община Горна Оряховица за 2023 г. показва, че населението под трудоспособна възраст е 12,81%, в трудоспособна възраст е 56,18%, а над

трудоспособна възраст – 31,02%. Тенденцията за периода 2021-2023 г. е към намаляване на населението под и в трудоспособна възраст.

Тези показатели показват влошена възрастова структура в сравнение с данните за област Велико Търново и България.

Към 2021 г. в община Горна Оряховица преобладава населението със средно образование 19 838 лица (54,37%), завършилите висше образование на територията на МИГ са 8 296 (22,74%), с основно образование 5302 души (14,53%). Начално и по-ниско образование имат 3 038 (8,33%).

Прави впечатление подобрената образователна структура на населението в сравнение с 2011 г. Структурата е близка до тази на област Велико Търново. В сравнение с показателите на национално ниво на територията на МИГ с по-голям относителен са лицата със средно образование, за сметка предимно на хората с начално и по-ниско образование и частично на завършилите висше и основно образование.

Етническата структура

Преобладаваща етническа група на територията на МИГ е българската. Съгласно Преброяване 2021 към българската етническа принадлежност са се самоопределили 33 783 жители на територията на МИГ (87,85%), към турска – 1451 (3,77%), ромска – 673 (1,75%), друга – 121 (0,31%).

Естествен прираст

Ниската раждаемост и високата смъртност на населението на община Горна Оряховица са причина и за отрицателния естествен прираст на населението, като показателят е по-силно изразен при мъжете. Стойността на показателя е близък до този на областно ниво и влошен в сравнение с показателя за цялата страна.

Механичен прираст

Данните за механичното движение на населението на територията на община Горна Оряховица показват, че броя на изселените лица превишава броя на заселените и е налице отрицателен механичен прираст, който се дължи в по-голяма степен на мъжете, отколкото на жените. Отрицателният прираст е притеснителен, тъй като на ниво област, регион на планиране и страната като цяла, показателят е положителна величина.

Коефициентите на икономическа активност на населението на ниво територия на МИГ, област, регион за планиране и страната като цяло са с близки показатели. По данни на НСИ броят на икономически активните лица в тази възрастова група за 2021 г. е 16 052.

Заетите лица на територията на МИГ по данни на НСИ са 14430.

Коефициентът на заетост на територията на МИГ е равен на областния коефициент, над средния за региона за планиране и под средния за страната като цяло.

Равнището на безработица на територията на МИГ се задържа сравнително ниско през анализирания период – под средното за областта и страната.

Броят на безработните младежи (до 29 г.) постепенно намалява, а на дългосрочно безработните се колебае.

Лица извън работната сила по данни на НСИ за 2021 г. са 7329 и като относителен дял от населението са сходни на областно и национално ниво.

Здравна инфраструктура и здравни услуги

На територията функционират ”ДКЦ” ЕООД и МБАЛ „Св. Иван Рилски" ЕООД и ЦСМП.

Материалната база и оборудването са в незадоволително състояние.

Детски ясли

На територията на общинския център функционират две детски ясли с капацитет 128 места, които обслужват цялата община. Средният брой на децата в яслите за учебната 2023/2024 г. е 106. Сградите имат нужда от ремонт, подмяна с ново оборудване и обзавеждане, както и цялостно повишаване на енергийната ефективност.

Образование

Образователната система на територията на МИГ има следния обхват: 9 детски градини; 2 средни училища; 9 основни училища, от които 2 средищни; 5 професионални гимназии, от които 1 общинска и 4 държавни; 1 център за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР).

Децата, които посещават детска градина на територията на МИГ през учебната 2023/2024 г. са 1162. През предходните 2 години децата са били съответно 1144 и 1172.

Броят на учениците в общинските училища на територията на община Горна Оряховица в началото на учебната 2023/2024 година е 2772 ученици в дневна форма на обучение. В сравнение с предходната учебна година (2804) са с 32 ученици по-малко.

Броят на учениците в държавните училища на територията на община Горна Оряховица в началото на учебната 2023/2024 година са общо 816 броя ученици в дневна форма на обучение, което е с 10 ученици повече от предходната учебна година.

Децата в самостоятелна форма на обучение учениците от общинските училища са 182 бр., а в държавните 38 бр.

Основните нужди и предизвикателства в сферата на образованието на територията на МИГ са: подобряване състоянието на материалната база и сградния фонд; приобщаващо образование и образователна интеграция за подкрепа на социалното включване на деца и ученици от маргинализирани групи и подобряване на достъпа им до качествено образование.

Спортна инфраструктура

Спортните клубове на територията на Община Горна Оряховица са 32, развиват 20 вида спорт, а занимаващите се са близо 3 000 човека от различните възрасти.

В общината има достатъчно изградена и функционираща спортна база, която се нуждае от ремонт и рехабилитация.

Социалните услуги покриват широк спектър от дейности и задоволяват в голяма степен потребностите на населението.

Важни **културни институции** на територията на МИГ са читалищата (15 бр.), Исторически музей, Етнографски музей, Къща музей „Асен Разцветников“ и Младежки дом.

Културно-историческото наследство на община Горна Оряховица е представено под формата на нематериално културно наследство, както и многобройни паметници на културата, археологически и исторически забележителности от различни исторически периоди с ключово значение за социо-културните процеси на територията на региона през различните епохи.

Градското културно наследство е изключително разнообразно и представя богат набор от паметници, които са включени в различни гайдове за маршрути за културно- исторически туризъм и разходка.

Недвижимите културни ценности с категория **„национално значение“** са 15, а с категория **„местно значение“** - 33 обекта.

Регистрираните са 21 **църкви** и 2 **манастира**. Всички те имат нужда от инвестиции за

ремонтни дейности и вертикална планировка.

Биоразнообразие и защитени зони – на територията на МИГ се намират няколко защитени зони и територии със свои специфични ареални особености и характерни растителни/животински видове. Основното разпределение на зоните е по поречието на реките, което предразполага към мерки за опазване на биоразнообразието.

Туризъм и туристически обекти и инфраструктура

На територията на МИГ са налични 8 места за настаняване и 81 обекта за хранене и развлечение, регистрирани в Националния туристически регистър. По данни на НСИ е налице за периода 2019-2022 г. е налице намаление на реализираните нощувки, пренощувалите лица и приходите от нощувки. Развитието на туристически маршрути и велоалеи създава предпоставки за обвързване на селски с културен и природен туризъм. Общината е включена в интерактивната карта на 12-те винено-кулинарни дестинации у нас, в дестинация „Стари столици“ с руините на Никополис ад Иструм.

За развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ са идентифицирани следните мерки: обновяване на публична инфраструктура за отдих и туризъм; възстановяване, съхранение и популяризиране на местното културно и природно наследство; обогатяване на културния живот; подобряване на организацията на информационното обслужване на туристите.

Състояние на околната среда

Непречистените води от населените места продължават да са основните замърсители на водоприемниците на територията. Основни замърсители на въздуха са домакинствата, отопляващи се на твърдо гориво и замърсяването от автомобили и обществен транспорт. Риск за чистотата на почвите са нерегламентираните сметища, палежите на стърнища, третирането с вредни препарати, както и животновъдните ферми на сухо почистване.

Транспортна инфраструктура

Община Горна Оряховица е с важно геостратегическо значение. Тя се явява пресечна точка на няколко важни международни и местни транспортни артерии и на видове транспорт: автомобилен, жп и въздушен. През нейната територия на север се предвижда преминаването на трасето на Автомагистрала „Хемус“ и път Е- 85, като част от Транс-европейски коридор №9 (Хелзинки - Санкт Петербург - Киев - Букурещ - Русе - Велико Търново - Габрово - Димитровград с отклонения към Гърция и Турция). На юг общината тангира с първокласен път София-Варна I-4 (Е-772).

Железопътният транспорт е от особено значение, като гара Горна Оряховица действа като гара разпределителна и основен пункт в железопътната мрежа на целия Северен централен регион. Тук св пресичат две главни железопътни трасета Русе-Кърджали и София-Варна.

На територията на общината се намира и **Летище Горна Оряховица** – петото международно летище в страната.

Републиканска пътна мрежа е с дължина 71,52 км., общинска пътна мрежа - 53,7 км. и улици – 386,7 км. Голяма част от пътната и улична мрежа е в незадоволително състояние и се нуждае от ремонтиране.

Селищата на територията на МИГ са **водоснабдени** на 100%.

Канализационната инфраструктура на територията на общината се оценява като недостатъчно развита. С канализационна система разполагат само градовете Горна Оряховица,

Долна Оряховица и село Първомайци. Отпадъчните води от Горна Оряховица, село Първомайци, Долна Оряховица и Лясковец постъпват за пречистване в **Регионална пречиствателна станция за отпадни води**.

Съгласно актуалната общинска програма за **енергийна ефективност**, основното перо в консумацията на енергия е обслужването на общинските сгради: административни сгради, сгради на образованието, на спорта, на здравеопазването, социалните дейности и на културата, както и системата на уличното осветление, чиято енергийна ефективност следва да бъде подобрена.

Управление на битовите отпадъци

Населението на територията на МИГ е обхванато изцяло от системата за организирано сметосъбиране и сметоизвозване на 100 %.

Регионалната система за управление на отпадъците в регион Велико Търново, е разположено в землището на с. Шереметя, община Велико Търново и обслужва шест общини – Велико Търново, Горна Оряховица, Елена, Лясковец, Стражица и Златарица.

На територията на общината е въведена система за **разделно събиране** на отпадъци от опаковки, негодни за употреба батерии акумулатори, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, в т.ч. луминесцентни лампи и други лампи, съдържащи живак.

Системите са финансирани от организациите по оползотворяване на отпадъците от опаковки.

Системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки обхваща територията на град Горна Оряховица и следните населени места: гр. Долна Оряховица, с. Драганово, с. Поликраище и с. Първомайци.

ИУЕЕО

През 2017 и 2018г. са въведени в експлоатация площадки за събиране и третиране на **строителни отпадъци** на територията на гр. Горна Оряховица, гр. Полски Тръмбеш и гр. Стражица. На тях се приемат отпадъци от физически и юридически лица.

3.2. Идентифицирани групи от заинтересовани от изпълнението на стратегията за ВОМР лица на територията на МИГ:

Въз основа на проведено анкетно проучване и направен анализ бяха идентифицирани следните заинтересовани лица от реализиране на стратегия за ВОМР, включително и като потенциални получатели на финансова помощ и ползватели на резултати от нейното изпълнение:

I. ПУБЛИЧЕН СЕКТОР
- Община Горна Оряховица, в т.ч. кметства
- Образователни институции

II. СТОПАНСКИ СЕКТОР
- Земеделски производители
- Предприятия извън сектор земеделие
- Физически лице, регистрирани по закона за занаятите или като свободна професия

III. НЕСТОПАНСКИ СЕКТОР
- НПО, включително читалища, спортни клубове, туристически организации
- Физически лица, в т.ч. представители на уязвими групи, местни лидери, млади хора и пенсионери
- Местни поделения на вероизповеданията

3.3. Наличие на уязвими и малцинствени групи на територията на МИГ и описание на техните потребности:

Установени са следните уязвими групи и малцинства на територията:

- Етнически малцинства;
- Хора, вкл. деца и младежи с увреждания;
- Безработни, в. т.ч. младежи и дългосрочно безработни;
- Възрастни хора.

При **малцинствата**, особено ромското, са налице следните потребности – повишаване на нивото на владеене на български език, повишаване на образованието и квалификацията, редовно посещаване и предотвратяване на ранното отпадане от училище, минимизиране на трайната безработица и създаване на трудови навици и умения, които да разширят възможностите за реализация на пазара на труда, повишаване на социалния статус на семействата . В допълнение е налице потребност от подобряване на битовите условия и на достъпа до образователни, здравни и социални услуги.

Населението в пенсионна възраст населява предимно малките населени места, изолирано и самотно от редица социални услуги. Основните им потребности са осигуряване на адекватни здравни и социални грижи. Техните специфични потребности могат да бъдат удовлетворени чрез въвеждане на нови и допълнителни услуги – здравни, социални, културни и други, предназначени за застаряващото население. В стратегията са предвидени мерки, чрез които да бъдат насърчавани подобни услуги на територията.

Хората с увреждания се нуждаят от различни социални и здравни услуги за да се чувстват пълноценни граждани.

Безработните лица, в т.ч. малцинства, хора с увреждания, имат потребност от мотивация за включване на пазара на труда, както и за регистрация в Дирекция „Бюро по труда“ на Агенция по заетостта, получаване на умения, ключови компетенции и квалификация, включително за адаптиране към промените на пазара на труда. Част от причините за незаинтересованост за търсена на работа се дължат на и на нуждата от професионална ориентация (особено сред по-младите) и кариерно консултиране (главно, когато е свързано с необходимостта от преквалификация).

От друга страна **всички групи** изпитват нужда от преодоляване на социалната (само)изолация, изразяващо се най-често в пасивно социално поведение и отказ и/или ограничено включване в различни форми на участие в местни инициативи или инициативи за взаимопомощ.

3.4. Анализ на силните и слабите страни, възможностите и заплахите на територията на МИГ:

СИЛНИ СТРАНИ (вътрешни фактори)	**СЛАБИ СТРАНИ (вътрешни фактори)**
▪ Отлично транспортно-географско положение, наличие на важни транспортни коридори и транспортни възли;	▪ Неотговарящо на изискванията състояние на публичната инфраструктура – пътна мрежа, улична и ВиК система, обществени площи,

- Трети по големина ЖП възел в страната;
- Международно летище;
- Висока ефективност и конкурентоспособност на зърнопроизводството;
- Добре развита промишленост и широк спектър от икономически дейности;
- Идентифицирана тенденция към повишаване на интереса към предприемачество;
- Нарастваща инвестиционна привлекателност на определени части от територията, свързани с планираните големи национални инвестиционни проекти;
- Подходящи почви, климатични условия и традиции за развитие на ефективно селско стопанство;
- Висока осигуреност със земеделска земя на човек от населението;
- Развити социалните услуги;
- Добре развита образователна мрежа – детски градини, основни училища, СОУ, в т.ч. професионално обучение;
- Добри условия за практикуване на различни видове спорт;
- Наличие на достатъчен сграден фонд за задоволяване на обществените потребности на местното население;
- Богато и съхранено културно-историческо и духовно наследство, традиции в занаятите, наситен културен и събитиен календар – подходящи за развитие на туризъм;
- Територията на МИГ е включена в интерактивната карта на 12-те винено-кулинарни дестинации у нас на Министерство на туризма, в дестинация „Стари столици“ с руините

административен, образователен, социален, културен и спортен сграден фонд и материална база;

- Липса на изградена канализация в повечето населени места;
- Ниска добавената стойност на единица площ, ниска възвращаемост и ефективност и недостатъчна работна сила в секторите животновъдство, плодове и зеленчуци.
- Изоставане в модернизацията, технологичното развитие и кръговата икономика, ниски нива иновации, недостатъчен финансов ресурс за инвестиции в местните земеделски стопанства и предприятия в т.ч. в тематичните области на Иновационната стратегия за интелигентна специализация;
- Капацитетът на преработвателните предприятията е натоварен частично;
- Намаляване и застаряване на населението;
- Отрицателен механичен прираст;
- Недостиг на работна ръка, особено на квалифицирана, липса на връзка между бизнес и образователни институции, дори и при наличие на дуална форма на обучение;
- Висок дял на неквалифицирана и нискоквалифицирана заетост;
- Не са удоволетворени напълно потребностите от социални и образователни услуги, в т.ч. социално включване (интеграция) на всички уязвими, маргинализирани и рискови групи от местната общност;
- Концентрация на земеделието в зърнено-житни, технически и фуражни култури;
- Недостиг на финансови ресурси за

на Никополис ад Иструм. ▪ Красива и съхранена природа; ▪ Наличие на активна читалищна мрежа, предоставяща различни инициативи и извънкласни занимания; ▪ Наличие на активни НПО с опит, изграден капацитет и желание за сътрудничество по отношение на местното развитие; ▪ Висока мотивация и обществена ангажираност за развитие от страна на местната общност; ▪ Наличие на административен капацитет за работа по програмите, финансирани от ЕС.	проучване, социализиране и популяризиране на културно-историческото наследство, за поддържане на изградената туристическа инфраструктура и екопътеки; ▪ Ограничени възможности за реализация на младите хора с висока степен на образование; ▪ Наличие на локални нерегламентирани сметища; ▪ Ниска екологична култура на населението.
ВЪЗМОЖНОСТИ (външни фактори)	**ЗАПЛАХИ (външни фактори)**
▪ Доизграждане на автомагистрала „Хемус“ и магистрала Русе–Велико Търново; ▪ Използване на пълният капацитет на ж.п.транспорта, автомобилният транспорт и международното Летище Горна Оряховица чрез реализиране на националния проект за изграждане на интермодален терминал в гр. Горна Оряховица; ▪ Подобряване на междообщинските пътища (републиканска транспортна схема) като основен фактор за отключване на териториалния потенциал за по-добро балансирано развитие; ▪ Привличане на частни инвестиции; ▪ Подпомагане на местния бизнес, НПО, гражданите и публичен сектор чрез национално финансиране, Европейски фондове и програми, в т.ч ОСП за задоволяване на техните нужди, преодоляване на идентифицираните проблеми и използване местния потенциал за развитие;	▪ Ниска привлекателност на живота в селските райони; ▪ Продължаване на националната тенденцията за струпване на население в малкото по-привлекателни райони и градове и обезлюдяване на по-слаборазвитите; ▪ Продължаване на негативните демографски тенденции; ▪ Неблагоприятни климатични промени; ▪ Неконтролирано използване на природните ресурси; ▪ Висока стойност на необходимите инвестиции за подобряване на базовата инфраструктура; ▪ Макроикономическа нестабилност ▪ Отслабване на конкурентоспособността на местната икономиката ▪ Разходите за иновационна дейност са високи, което води до високи цени на иновативните технологии и продукти; ▪ Повишаване на разходите в резултат на покачване на цените на входящите ресурси;

▪ Въвеждане на нови технологии, иновации и цифровизация в селскостопанската дейност; ▪ Повишаване на обезпечеността с техника и технологии във всички икономически сектори с цел подобряване на продуктивността, производителността и добавената стойност; ▪ Диверсифициране на икономиката; ▪ Насърчаване на енергийно устойчиви производства; ▪ Създаване на производства в областта на биоикономиката; ▪ Стартиране на нови предприятия; ▪ Развитие на алтернативен туризъм в селските райони, на база исторически и културни забележителности, разнообразна флора и фауна; ▪ Насърчаване на практиките за биологично и интегрирано земеделие; ▪ Селекция на земеделски култури и разработване на култури, приспособени към климатичните промени; ▪ Създаване на заетост, нарастване на наетите по трудово и служебно правоотношение, растеж на доходите; ▪ Стабилизиране на броя на заселените и изселените жители и постигане на нулев механичен прираст; ▪ Диверсификация на заетостта, ангажиране на лицата над 65г. в икономически дейности; ▪ Благоустрояване на общинска публичната инфраструктура, градската среда и публични пространства.	▪ Застрашена устойчивостта на производство, поради високия дял на субсидиите във факторния доход; ▪ Високо конкурентен европейски пазар, основно предизвикателство пред интензивните в разходно отношение сектори, както и при пчеларството; ▪ Дълъг процес за постигане на подобряване на продуктивността, производителността и оттам на конкурентоспособността на местната икономика; ▪ Силна конкуренция на туристическите продукти от съседни региони; ▪ Повишаване цените на енергоносителите; ▪ Стагнация на пазара на труда, липса на кадри с необходимата квалификация и висок брой безработни лица; ▪ Напускане на квалифицирани специалисти, поради ниско заплащане; ▪ Замърсяване околната среда; ▪ Непредвидими обществено-политически събития.

4. Цели на стратегията, включително измерими целеви стойности за резултатите, и съответните планирани действия: *(не повече от 10 страници)*

4.1. Цели на стратегията и приоритети за развитие на територията:

Стратегическа цел:

Създаване на по-добри условия за живот и насърчаване на местното развитие на територията на МИГ „Горна Оряховица“

Приоритети:

1. Създаване на по-добри икономически условия на територията на МИГ
2. Създаване на по-добри социални условия на територията на МИГ
3. Създаване на по-добри екологични условия на територията на МИГ

Конкретни цели:

1. Повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на земеделските стопанства на територията на МИГ чрез подпомагане на тяхната модернизация.
2. Повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на хранително-вкусовата промишленост чрез инвестиции в преработката и маркетинг на селскостопанските продукти.
3. Насърчаване диверсификацията на икономиката на територията на МИГ чрез инвестиции в неселскостопански дейности.
4. Подкрепа на МСП на територията на МИГ за внедряване на иновации, подобряване на ресурсната ефективност и насърчаване на прехода към кръгова икономика.
5. Подобряване на публичната инфраструктура и качеството на предлаганите услуги на територията на МИГ.
6. Съхранение на местната идентичност и развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ.
7. Насърчаване на устойчивата и качествена заетост и социално включване на уязвими и маргинализирани групи на територията на МИГ.
8. Приобщаващо образование и образователна интеграция.
9. Развитие на партньорства и взаимодействие за инициативи от общ интерес, както и на практики и модели за добро управление и участие на заинтересованите страни в развитието на територията, като основа за териториално развитие.
10. Съхраняване и опазване на околната среда и насърчаване на устойчивото потребление и ресурсната ефективност на населението.

4.2. Измерими целеви стойности за резултатите (индикатори):

4.2.1. Индикатори за цялостното прилагане на стратегията за ВОМР – задължителни и специфични за МИГ:

№	Наименование	Вид индикатор	Мерна единица	Стойност	Източник на информация
1	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“	За резултат	брой	17	проектни предложения, отчет на МИГ
2	R.40 „Интелигентен икономически преход в селските райони: Брой на подкрепени	За резултат	брой	1	проектни предложения, отчет на МИГ

	стратегии за „умни села“				
3	R.41 „Свързани европейски селски райони: Дял на населението в селските райони, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура чрез инвестиции от ОСП“	За резултат	%	40	проектни предложения, отчет на МИГ
4	R.42 „Насърчаване на социалното включване: Брой лица, обхванати от проекти, свързани с подкрепа на дейности за социално включване“	За резултат	брой	78	проектни предложения, отчет на МИГ
5	R.0 „Брой лица, включени в дейности по обучения, информационни срещи и семинари и други дейности, свързани с трансфер на знания“.	За резултат	брой	60	проектни предложения, отчет на МИГ
6	Брой финансирани проектни предложения в рамките на стратегията за ВОМР	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	49	проектни предложения, отчет на МИГ
7	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	7 798 407 лв. 3987262,19 евро	проектни предложения, отчет на МИГ
8	Брой бенефициенти, подпомогнати по стратегията	Изходен (за изпълнение/продукт	брой	46	проектни предложения, отчет на МИГ
9	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	56	проектни предложения, отчет на МИГ
10	Брой разработени съвместни продукти/услуги дейности (по мярка „Сътрудничество и	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	2	проектни предложения, отчет на МИГ

	подготвителни дейности за него“)				
11	Брой реализирани (изпълнени) стратегии за ВОМР	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	1	проектни предложения, отчет на МИГ

4.2.2. Индикатори по мерки:

Индикатори по мярка 1 „Инвестиции в земеделските стопанства“					
№	**Наименование**	**Вид индикатор**	**Мерна единица**	**Цел**	**Източник на информация**
1	Брой финансирани проектни предложения	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	6	проектни предложения, отчет на МИГ
2	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	645 000 лв. 329783,26 евро	проектни предложения, отчет на МИГ
3	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“	За резултат	брой	4	проектни предложения, отчет на МИГ
4	Брой модернизирани земеделски стопанства/предприятия	За резултат	брой	6	проектни предложения, отчет на МИГ
5	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	8	проектни предложения, отчет на МИГ

Индикатори по мярка 2 „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“					
№	**Наименование**	**Вид индикатор**	**Мерна единица**	**Цел**	**Източник на информация**
1	Брой финансирани проектни предложения	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	2	проектни предложения, отчет на МИГ
2	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	250 000 лв. 127822,97 евро	проектни предложения, отчет на МИГ
3	R.37 „Нови работни места по подкрепените проекти“	За резултат	брой	2	проектни предложения, отчет на МИГ

4	Брой подкрепени земеделските производители и предприятията от хранително-вкусовата промишленост	За резултат	брой	2	проектни предложения, отчет на МИГ
5	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	2	проектни предложения, отчет на МИГ

Индикатори по мярка 3 „Инвестиции за неселскостопански дейности“					
№	**Наименование**	**Вид индикатор**	**Мерна единица**	**Цел**	**Източник на информация**
1	Брой финансирани проектни предложения	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	8	проектни предложения, отчет на МИГ
2	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	1 200 000 лв. 613550,26 евро	проектни предложения, отчет на МИГ
3	Брой работни места, разкрити в подпомогнатите проекти	За резултат	брой	8	проектни предложения, отчет на МИГ
4	Брой подкрепени земеделските производители и предприятията	За резултат	брой	8	проектни предложения, отчет на МИГ
5	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	10	проектни предложения, отчет на МИГ

Индикатори по мярка 4 „Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура“					
№	**Наименование**	**Вид индикатор**	**Мерна единица**	**Цел**	**Източник на информация**
1	Брой финансирани проектни предложения	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	5	проектни предложения, отчет на МИГ
2	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	1600000 лв.	проектни предложения,

				818067,00 евро	отчет на МИГ
3	Дял на населението, ползващо се от подобрения достъп до услуги и инфраструктура	За резултат	процент	40	проектни предложения, отчет на МИГ
4	Брой подкрепени кандидати	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	1	проектни предложения, отчет на МИГ
5	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	5	проектни предложения, отчет на МИГ

Индикатори по мярка 5 „Запазването на духовния и културния живот на населението“

№	Наименование	Вид индикатор	Мерна единица	Цел	Източник на информация
1	Брой финансирани проектни предложения	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	4	проектни предложения, отчет на МИГ
2	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	400 000 лв. 204516,75 евро	проектни предложения, отчет на МИГ
4	Брой подкрепени кандидати	За резултат	брой	4	проектни предложения, отчет на МИГ
5	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	4	проектни предложения, отчет на МИГ

Индикатори по мярка 6 „Съхранение на местната идентичност и развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ“

№	Наименование	Вид индикатор	Мерна единица	Цел	Източник на информация
1	Брой финансирани проектни предложения	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	10	проектни предложения, отчет на МИГ
2	Стойност на сключените договори	Изходен (за изпълнение/продукт)	лева	600 000 лв.	проектни предложения, отчет на МИГ

				306775,13 евро	
3	Брой работни места, разкрити в подпомогнатите проекти	За резултат	брой	1	проектни предложения, отчет на МИГ
4	Брой подкрепени кандидати	За резултат	брой	10	проектни предложения, отчет на МИГ
5	Брой подадени заявления за подпомагане	Изходен (за изпълнение/продукт)	брой	11	проектни предложения, отчет на МИГ

4.3. Планирани дейности за постигане на целите и приоритетите на стратегията

1. Подготвителни дейности за изпълнение на мерките по СВОМР

При изпълнението на мерките по СВОМР, МИГ ще следва процедурите за подбор на проекти към стратегия за ВОМР, заложени в нормативната база за прилагане на подхода ВОМР. Незабавно след подписване на споразумение за изпълнение на Стратегията, МИГ ще обяви индикативен график за прием на заявления, който ще предвижда първата покана за набиране на проекти да бъде публикувана в нормативните срокове. Като подготвителен етап, през първите месеци след подписване на договора за финансиране на Стратегията МИГ ще разработи указания и образци на документи за кандидатстване за всяка мярка, които ще бъдат одобрени от УС. Указанията и образците на документи за дадена мярка ще се публикуват на електронната страница на МИГ преди оповестяване на покана за набиране на проекти по съответната мярка. Паралелно с това ще се разработи и поддържа деловодна система и архив, в които ще се вписват и ще могат да бъдат проследявани актовете на органите на МИГ. За всяка следваща година, в съответните нормативни срокове УС на МИГ одобрява и публикува на интернет страницата на МИГ индикативен график за приемите по всички мерки от стратегията за ВОМР, за които има наличен бюджет. Управителният съвет на МИГ взема решения за обявяване на прием на заявления при съобразяване с индикативния график и одобрява покана за подбор на проекти от потенциални получатели на финансова помощ по определени мерки.

2. Дейности и процедури за подбор на проекти по мерките

МИГ прилага недискриминационна и прозрачна процедура и обективни критерии за подбор на проекти по мерките към стратегията за ВОМР, в съответствие с условията и изискванията нормативната база за прилагане на подхода ВОМР. Процедурата ще бъде публикувана на страницата на МИГ „при първото обявяване на поканата за кандидатстване по мерките. Дейности по разясняване на процедурата към потенциалните бенефициенти ще бъдат предприемани при обявяването на всяка покана за кандидатстване. МИГ ще организира и провежда информационни срещи с потенциални кандидати по мерките и поканите, за да разяснява процедурите, изискванията и документите за кандидатстване, както и ще подпомага процеса на подготовката на проекти на потенциалните кандидати. МИГ ще разработи правила и образци на документи за приемане на заявления за финансова помощ, за

създаване и поддържане на електронен регистър за постъпилите проекти по стратегията за ВОМР, в който се отразява състоянието и движението на всеки проект. Информация за всеки от приетите проектни предложения ще се вписва в регистъра, който ще се публикува на електронната страница на МИГ. Екипът на МИГ ще организира и извършва подбор на проекти съгласно изискванията на нормативната база по подхода ВОМР.

3. Дейности по наблюдение изпълнението на проектите от бенефициентите

МИГ ще осъществява наблюдение на изпълнението на проектите, ще подпомага методически получателите на финансова помощ и ще осъществява посещения на място на кандидати и получатели, когато това е предвидено в процедурата. Екипът на МИГ ще оказва техническа помощ и ще подпомага одобрените кандидати при подготовката на заявки за плащане до ДФЗ – РА, както и при изготвяне на доклади и документи за отчитане на изпълнението на проекти.

4. Дейности за наблюдение и оценка на Стратегията

МИГ ще изготвя доклади, анализи, отчети, справки и други във връзка с изпълнението на стратегията за ВОМР, изисквани от УО/ДФЗ. Подробности за процеса на наблюдение и оценка на Стратегията от МИГ са разписани са в т.7.4.

5. Дейности за популяризиране на СВОМР, на резултатите от изпълнението ѝ, включително споделяне на опит и добри практики

Най-общо те ще обхващат следните дейности:

(1) Представяне и разясняване на целите, приоритетите и очакваните резултати от СВОМР. Въпреки широката подкрепа, която получи настоящата СВОМР при разработването и одобрението ѝ от местната общност, е необходимо да се продължат усилията за популяризирането ѝ, особено сред представителите на уязвимите групи и в по отдалечените населени места.

(2) Представяне и разясняване на целите, целевите групи и изискванията по всяка от мерките на СВОМР пред потенциалните бенефициенти.

(3) Споделяне на опита от изпълнението на проектите от страна на бенефициентите – добър опит или не толкова добър опит, споделянето му винаги е от полза и е поучително както за другите потенциални бенефициенти от територията, така и за екипа на МИГ и Сдружението като цяло.

(4) Синтезиране и представяне на резултатите от изпълнението на СВОМР, ефектите върху територията и въздействието за подобряването на качеството на живот.

6. Дейности по изграждане и надграждане на капацитета, знанията и способностите на екипа, местните заинтересовани страни и местните лидери

Неизчерпателен списък на дейностите включва: провеждането на срещи със заинтересованите страни; работа в мрежа – с други МИГ от страната и чужбина, национална селска мрежа, европейска селска мрежа, с други организации и институции, имащи отношение към развитието на територията на МИГ; организиране на обучения, семинари и информационни срещи за местните лидери и други заинтересовани страни и др.

7. Дейности за информираност и публичност

МИГ и получателите на финансова помощ при изпълнение на стратегията за ВОМР ще осигурят публичност на дейността си и на източниците на финансиране съгласно изискванията, посочени в Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за

информация и комуникация 2021-2027 г., приложение № 1 към Националната комуникационна стратегия за програмен период 2021-2027 г.;
Всички планирани дейности за постигане на целите и приоритетите на стратегията ще бъдат съобразени с Постановление № 494 на Министерския съвет от 30 декември 2024 г. за определяне на правила за прилагане на подхода „Водено от общностите местно развитие“ за периода 2021 – 2027 г. и Условията за изпълнение за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по процедура № BG06AFSP001-01.001 по интервенция „Изпълнение на операции, включително дейности за сътрудничество и тяхната подготовка, избрани в рамките на стратегията за местно развитие“ от Стратегическия план за развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023 – 2027 г.

5. Описание на мерките: *(не повече от 4 страници за всяка мярка)*

Общи условия по мерките от стратегията за ВОМР, финансирани от ЕЗФРСР:
Допустимите кандидати/бенефициенти по стратегията за ВОМР са с постоянен адрес или седалище на територията на МИГ „Горна Оряховица“.
Допустими за подпомагане са проекти/ дейности, който се изпълняват на територията МИГ „Горна Оряховица“.
За населените места, на чиито територии се прилага подходът ВОМР и които са подпомагани от „Програма за развитие на регионите“ 2021–2027 г., се прилага демаркация на инвестициите на ниво проект.
Когато на една и съща територия са одобрени стратегии за ВОМР, финансирани от със средства от ЕЗФРСР и ЕФМДРА, не се допуска финансиране на една и съща дейност по проектите.
Икономически дейности по проекти за финансиране от стратегията са допустими в случай че бъде доказана устойчивост и финансова жизнеспособност.
Непроизводствени дейности по проекти за финансиране от стратегията са допустими, в случай че не генерират приходи, с изключени когато генерират приходи, но същите се разходват само за нестопанските и/или социалните цели на организацията и свързани изцяло с целите на проекта.
Максималният период за изпълнение на дейностите по проектите към стратегията за ВОМР, не може да надвишава 36 месеца за проекти на възложители по ЗОП/Постановление № 4 на Министерския съвет от 11.01.2024 г. за определяне на правилата за разглеждане и оценяване на оферти и сключването на договорите в процедурата за избор с публична покана от бенефициенти на безвъзмездна финансова помощ от европейските фондове при споделено управление и 24 месеца за останалите бенефициенти.
Не са допустими за финансиране по проекти от стратегията за ВОМР разходи:

1. за закупуване на права за селскостопанска продукция и закупуване на права за получаване на плащане;
2. за закупуване на земя на стойност над 10 % от общите допустими разходи за съответната операция, с изключение на закупуване на земя с цел опазване на околната среда и опазване на богатите на въглерод почви, или закупуване на земя от млади земеделски стопани чрез използване на финансови инструменти; при финансовите инструменти този таван се прилага за допустимите публични разходи, изплащани на крайния получател или, в случай на

гаранции – до размера на базовия заем;

3. за закупуване на животни и закупуване на едногодишни растения и тяхното засаждане с цел, различна от:

- възстановяване на земеделския или горския потенциал след природни бедствия, неблагоприятни климатични явления или катастрофално събитие;
- предпазване на селскостопанските животни от големи хищници или от използването им в горското стопанство вместо машини;
- отглеждане на застрашени породи съгласно определението в член 2, точка 24 от Регламент (ЕС) 2016/1012 на Европейския парламент и на Съвета (45) в рамките на задълженията, посочени в член 70; или

опазване на сортове растения, застрашени от генетична ерозия, в рамките на задълженията, посочени в член 70;

4. за лихви по дългове, с изключение на свързани с безвъзмездни средства, отпуснати под формата на лихвени субсидии или субсидии за гаранционни такси;

5. за инвестиции в широкомащабна инфраструктура, както е определена от държавите членки в стратегическите им планове по ОСП, която не е част от стратегиите за Водено от общностите местно развитие, установени в член 32 от Регламент (ЕС) 2021/1060, с изключение на инвестиции в широколентова инфраструктура и превантивни действия за защита от наводнения или защита на бреговете с оглед на ограничаване на последиците от възможни природни бедствия, неблагоприятни климатични явления или катастрофални събития;

6. за инвестиции в залесяване, които не са съвместими с целите, свързани с околната среда и климата, в съответствие с принципите за устойчиво управление на горите, разработени в общоевропейските насоки за залесяване и повторно залесяване;

7. за инвестиции и дейности, които не са в съответствие с мерките и условията, посочени в становището за екологична оценка на СПРЗСР;

8. за инвестиции и дейности, за които не е налице акт на компетентните органи по околна среда по реда и условията на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 на Закона за биологичното разнообразия и при съобразяване с условията и мерките в съответния акт;

9. за закупуване и/или инсталиране на оборудване, машини и съоръжения втора употреба;

10. за закупуване на лизинг на недвижима собственост;

11. за данък върху добавена стойност (ДДС), с изключение на невъзстановим ДДС, когато е поет действително и окончателно от кандидатите;

12. за оперативни разходи, включително разходи за поддръжка, наеми, застраховка, както и други разходи, възникнали при изпълнение на договори за лизинг, марж/печалба за лизингодателя, разходи за лихви, разходи за неустойки и такси, режийни разходи;

13. за банкови такси, разходи за гаранции, изплащане и рефинансиране на лихви;

14. за принос в натура;

15. за изследвания за разработване на нови продукти, процеси и технологии;

16. за търговия на дребно, с изключение на интервенциите, за които е допустимо предоставянето на подкрепа за този тип дейност;

17. за закупуване, включително чрез финансов лизинг, на нови машини и оборудване,

включително компютърен софтуер, за частта над пазарната им стойност;

18. за сертификация по HACCP (Анализ на опасностите и контрол на критичните точки) и по други международно признати стандарти;

19. които представляват обикновена подмяна;

20. свързани с плащания в брой;

21. за общи разходи, извършени преди 01.01.2023 г.;

22. за закупуване на превозни и транспортни средства, с изключение на специализирани такива, в зависимост от допустимите за подпомагане дейности по съответната интервенция в СПРЗСР;

23. предвиждащи фиксирани плащания и мерки, свързани със схеми за плащания на площ;

24. за инфраструктура, свързана с пътища и/или водопреносни и канализационни системи, когато не са част от по-голям проект или не са свързани с дейности, отговарящи на концепцията за интелигентни селища;

25. за основни земеделски инвестиции, с изключение на такива, предвидени за социално земеделие и/или такива, свързани с колективни инвестиции;

26. за изграждане/ремонт/реконструкция на места за настаняване;

27. за напоителни инсталации;

28. за закупуване на земя и сгради на стойност, надвишаваща стойността на данъчната оценка;

29. за строителна техника, включително самоходни машини, когато проектът е свързан със земеделска дейност, включително животновъдни обекти и складове за съхранение на продукция;

30. извършени преди подаване на проектното предложение, с изключение на общите разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор.

Мерки и дейности, финансирани от ЕЗФРСР:

Мярка 1 „Инвестиции в земеделските стопанства“	
Описание на целите	Мярката цели повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на земеделските стопанства на територията на МИГ чрез подпомагане въвеждането на нови технологии и иновации в производството, модернизация на земеделските стопанства, подобряване на ресурсната ефективност, компонентите на околната среда и др.
Допустими кандидати	**Земеделски стопани**, допустими за подпомагане трябва: ▪ да са физически лица или юридически лица, регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите, Закона за вероизповеданията или създадени по Закона за Селскостопанската академия; ▪ да имат приход/доход от земеделска дейност и/или приход/доход от услуги директно свързани със земеделска дейност и/или преработка на

	земеделска продукция и/или участие и подпомагане по схемата за единно плащане на площ и/или публична финансова помощ за извършваната от тях селскостопанска дейност; ▪ да са регистрирани като земеделски стопани по Закона за подпомагане на земеделските производители; ▪ да имат разработен бизнес план, доказващ устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта. **Групи и организации на производители**, допустими за подпомагане трябва: ▪ да са признати като група или организация на производители, в съответствие с националното и/или европейското законодателство за организации на производители; ▪ да имат приход от продажба на селскостопански продукти или преработени селскостопански продукти и/или получена публична финансова помощ за продажбата на посочените продукти; ▪ да имат разработен бизнес план за дейностите в групата/организацията на производители и доказващ подобряване на дейността й чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности; **Кооперативни обединения на земеделски стопани,** създадени в съответствие със специализирано национално законодателство: ▪ да имат приход от продажба на селскостопански продукти или преработени селскостопански продукти и/или получена публична финансова помощ за посочените продукти; ▪ да имат разработен бизнес план за дейностите в обединението и доказващ подобряване на дейността му чрез прилагане на планираните инвестиции и дейности; За дейност „Размножаване и поддържане на генофонда“ изискването за финансова жизнеспособност не се прилага. Представеният бизнес план следва да показва увеличение с минимум 50% на броя на отглежданите животни за периода на мониторинг.
Допустими дейности	Допустими за финансиране са: а) дейности, свързани с производството на селскостопански продукти включени в приложение I на Договора за функционирането на Европейския съюз или памук, с изключение на риба и рибни продукти; б) дейности в земеделските стопанства, насочени към опазване на компонентите на околната среда за биологично производство и прецизно/интелигентно/цифрово земеделие; Подкрепата ще бъде насочена към следните примерни дейности: ▪ Инвестиции за модернизация и механизация (инвестиции във физически активи), свързана с намаляване на производствените разходи и повишаване производителността на труда; ▪ Инвестиции за постигане съответствие с нововъведени стандарти на Общността, приложими за съответните стопанства; ▪ Инвестиции в изграждане, реконструкция/рехабилитация на

	съоръжения и закупуване и монтиране на оборудване, включително кладенци и съоръжения за съхранение на вода за напояване, включващи изграждането на нови и подобряване на съществуващи мрежи в стопанствата; ▪ Инвестиции пряко свързани с подобряване на енергийната ефективност на стопанствата; ▪ Инвестиции за съхранение на земеделската продукция с цел запазване качеството на продукцията; ▪ Инвестиции в изграждане/реконструкция/закупуване на машини и съоръжения за опазване на околната среда, включително за съхранение на оборска тор; ▪ Инвестиции в недвижима собственост, свързана с дейността на земеделските стопанства; ▪ Инвестиции за създаване и/или презасаждане на трайни насаждения, десертни лозя, медоносни дървесни видове за производство на мед и бързорастящи храсти и дървесни видове за производство на биоенергия; ▪ Инвестиции за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствено потребление за нуждите на земеделските стопанства; ▪ Инвестиции, насочени към надвишаване на изискванията за хуманно отношение към животните и повишаване на биосигурността. За инвестициите, насочени към опазване на компонентите на околната среда, са допустими следните специфични дейности: **1. Биологично производство:** ▪ създаване на трайни насаждения, включително разсадници, по биологичен начин – закупуване на посадъчен материал и други материали, агротехнически мероприятия по подготовка на терена и засаждане и др.; ▪ изграждане/ремонт/реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане на животни по биологичен начин. **2. Материални и нематериални инвестиции за прилагане на технологиите на прецизно/интелигентно/цифрово земеделие** – оптимизиране на почвените обработки, употребата на торове и препарати за растителна защита, прецизно напояване (системи и оборудване, използвани за събиране, обработка и анализ, отдалечен контрол, управление и мониторинг на данни за поливни норми, с изключение на инвестиции в елементи от напоителната инфраструктура), превенция на болести по животните, регенеративно/консервационно земеделие, събиране и анализ на данни за отпадъците, генерирани от земеделското производство, проследяване на емисиите парникови газове в стопанството, като например (неизчерпателен списък): сензори, дронове, изкуствен интелект, сателитни изображения, автоматизация и роботика, вкл. земеделска техника с такива компоненти. **3. Размножаване и поддържане на генофонда** – изграждане/ ремонт/ реконструкция и оборудване на животновъдни обекти за отглеждане и

	развъждане на животни от местни (автохтонни) породи.
Допустими разходи	1. инвестиционни разходи съгласно чл. 73 от Регламент (ЕС) № 2021/2115: ▪ строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, поддръжка или възстановяване; ▪ закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане; ▪ общи разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер на до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното предложение; ▪ компютърен софтуер; ▪ други нематериални активи; ▪ специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта; ▪ основни земеделски инвестиции, когато са свързани със социално земеделие; ▪ закупуване на земя на стойност до 10 % от общите допустими разходи, свързани с основната дейност на проекта; ▪ закупуване на сгради на стойност до 10 % от общите допустими разходи, свързани с основната дейност на проекта; ▪ други разходи, които не противоречат на условията на Регламент (ЕС) 2021/2115. 2. други допустими разходи съгласно Регламент (ЕС) № 2021/1060 и целите и приоритетите на стратегията за ВОМР; 3. определени в ПМС № 86 от 2023 г. за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г. и в указанията съгласно чл. 10 от ПМС № 494 от 2024 г.
Минимален и максимален размер на един проект	Минимален размер на допустимите разходи за един проект: 30 000 лева/ 15338,76 евро. Максимален размер на допустимите разходи за един проект: 391 160 лева/ 200000,00 евро.
Интензитет на финансовата помощ	✓ 65 % от допустимите разходи по проект за икономически дейности; ✓ 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия: - към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопани е на възраст не повече от 40 навършени години; - да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на

<table>
<tr><td></td><td>дружеството-кандидат;
- да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост (има завършено средно/висше образование в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство).
✓ 85 % за инвестиции на малки стопанства (икономически размер на стопанството, измерен в СПО – до 8 000 евро включително).</td></tr>
<tr><td>Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение</td><td>
<table>
<tr><th>№</th><th>КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА</th><th>Максимален брой точки</th></tr>
<tr><td>1</td><td>Проектът включва инвестиции в чувствителни сектори в земеделието</td><td>10</td></tr>
<tr><td>2</td><td>Проектът включва инвестиции за биологично производство</td><td>10</td></tr>
<tr><td>3</td><td>Проектът създава нови работни места:
▪ от 1 до 2 работни места, вкл. – 5 т.
▪ от 3 до 4 работни места, вкл. – 15 т.
▪ над 5 работни места – 25 т.</td><td>25</td></tr>
<tr><td>4</td><td>Към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопанин е на възраст не повече от 40 навършени години</td><td>10</td></tr>
<tr><td>5</td><td>Проектът включва инвестиции, свързани с опазване на околната среда</td><td>10</td></tr>
<tr><td>6</td><td>Проектът води до въвеждане на иновации в земеделското стопанство</td><td>15</td></tr>
<tr><td>7</td><td>Проектът, насърчава кооперирането и интеграцията между земеделските производители</td><td>10</td></tr>
<tr><td colspan="2">Общо</td><td>90</td></tr>
<tr><td colspan="2">Минимален праг за одобрение</td><td>15</td></tr>
</table>
</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td colspan="2">Мярка 2 „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“</td></tr>
<tr><td>Описание на целите</td><td>Мярката цели повишаване на конкурентоспособността и устойчивото развитие на земеделските производители и предприятията от хранително-вкусовата промишленост за по-доброто им интегриране в агрохранителната верига чрез инвестиции в преработката и предлагането и/или развитието на селскостопанските продукти</td></tr>
</table>

Допустими кандидати	**Кандидатите земеделски стопани** трябва да отговарят на следните условия: ▪ да са физически лица регистрирани по Търговския закон или; ▪ да са юридически лица, регистрирани по Търговския закон или Закона за кооперациите; ▪ за земеделски стопанства – да са регистрирани като земеделски стопани по Закона за подпомагане на земеделските производители; ▪ да имат разработен бизнес план за дейностите по преработка на селскостопански продукти, доказващ устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта; ▪ преобладаващата част (най-малко 51%) от предвидените за преработка селскостопански продукти трябва да са произведени в земеделското стопанство на кандидата. **Кандидатите преработватели на селскостопански продукти трябва да отговарят и на следните условия:** ▪ да са физически или юридически лица регистрирани по Търговския закон, Закона закооперациите или други създадени в съответствие със специализирано национално законодателство; ▪ да са микро, малки, средни или големи предприятия, дефинирани съгласно Препоръка 2003/361/ЕО на Комисията; ▪ да осъществяват дейност по преработка на селскостопански продукти съгласно Закона за храните /ако закона е приложим за съответната дейност/; ▪ да имат разработен бизнес план за дейностите по преработка на селскостопански продукти, доказващ устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта. **Кандидати пазари на производители:** ▪ да са юридически лица регистрирани по Търговския закон; ▪ да имат разработен бизнес план за дейностите по проектното предложение, които трябва да съответстват на дейността на пазара на производители съгласно Закона за стоковите борси и тържищата; **Кандидатите групи/организации на производители допустими за подпомагане трябва да отговарят на следните условия:** ▪ да са признати от министъра на земеделието; ▪ да имат разработен бизнес план за дейностите по преработка на селскостопански продукти произведени от членовете на групата/организацията на производители; ▪ да отговарят на изискванията на Закона за ветеринарномедицинската дейност (ако е приложимо).
Допустими дейности	Дейностите по тази интервенция са свързани с преработката на суровини, получени при първичното селскостопанско производство и са естествено допълнение към дейностите по интервенция II.Г.1.1. - Инвестиции в земеделските стопанства. Допустими за финансиране са:

	а) дейности за преработката и/или маркетинг /предлагането на пазара на продукти/, описани в Приложение I на Договора за функциониране на Европейския съюз и памук в следните сектори: мляко и млечни продукти, включително яйца от птици; месо и месни продукти; плодове и зеленчуци, включително гъби; пчелен мед; зърнени, мелничарски и нишестени продукти; растителни и животински масла и мазнини; технически и медицински култури, включително маслодайна роза и билки; готови храни за селскостопански животни; гроздова мъст, вино и оцет; б) дейности за преработка на селскостопански продукти, насочени към опазване на компонентите на околната среда и свързани с преработката на сертифицирани биологични продукти.
Недопустими дейности	Финансова помощ не се предоставя за дейности и разходи включени в интервенции I.Д.2 - Инвестиции в лозаро-винарския сектор и I.Д.5 - Инвестиции в екологични съоръжения на Стратегическия план. Групи и организации на производители няма да бъдат подпомагани по интервенцията за дейности, включени за подпомагане в техните Оперативни програми, свързани с преработка на селскостопански продукти. Не се подпомагат като самостоятелни проектни предложения или дейности единствено маркетинг на продукт/продукти, с изключение на случаите, когато тези продукти са получени в резултат на преработка на селскостопански продукти, извършена от кандидата, както и за кандидати пазари на производители.
Допустими разходи	Подкрепа в рамките на интервенцията се предоставя в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) 2021/2115 от 02 декември 2021 година само за материални и/или нематериални активи, в това число машини, съоръжения, оборудване, включително и недвижима собственост, както и общи разходи, свързани с подпомаганата дейност, извършени както в процеса на подготовка на проекта преди подаване на проектното предложение, така и по време на неговото изпълнение. Материалните и нематериалните инвестиции включени в проектното предложение трябва да са в съответствие с параметрите и дейностите по преработка на селскостопански продукти, обект на подпомагане и включени в разработения бизнес план: ▪ Инвестиции в процеси и технологии за производство на продукти, включително такива свързани с къси вериги на доставка; ▪ Инвестиции свързани с изграждане, придобиване и модернизиране на сгради и други недвижими активи необходими за производството и маркетинга; ▪ Инвестиции в инсталиране на нови машини и оборудване за подобряване на производствения процес и маркетинга; ▪ Инвестиции в активи за съхранение, преработка, пакетиране, охлаждане, замразяване и сушене с цел запазване качеството на

	продукцията и суровината; ▪ Инвестиции в специализирани транспортни средства за превоз на суровини и/или готова продукция, включително хладилни транспортни средства; ▪ Инвестиции свързани с внедряването на системи за управление на качеството; ▪ Инвестиции за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници (водна, вятърна, слънчева, геотермална енергия и остатъчна/отпадъчна биомаса) за собствено потребление Инсталациите за производство на енергия от ВЕИ не трябва да надвишава мощност от 1 мегават и трябва да са в съответствие с условията за устойчивост в Закона за енергията от възобновяеми източници; ▪ Инвестиции за постигане съответствие със стандартите на Общността, включително пречиствателни съоръжения. ▪ Инвестиции в софтуер, свързан с преработвателната дейност на кандидата, включително чрез финансов лизинг. За инвестициите, насочени към опазване на компонентите на околната среда, са допустими следните специфични дейности: пречиствателни съоръжения и съоръжения за третиране на отпадъци, съоръжения за съхраняване или оползотворяване на различни отпадъчни суровини от селскостопански продукти, получени в резултат на извършваната преработка, инсталации за пречистване на отпадъчни води в преработката и маркетинга, инсталации за ВЕИ за производство на енергия за собствено потребление, включително такива използващи биомаса, включително инвестиции и дейности свързани с подобряване на енергийната ефективност на съществуващи предприятия.
Минимален и максимален размер на един проект	Минимален размер на допустимите разходи за един проект: 30 000 лева/ 15338,76 евро. Максимален размер на допустимите разходи за един проект: 150 000 лева/ 76693,78 евро.
Интензитет на финансовата помощ	Интензитетът на помощта се определя, както следва: ✓ 65 % от допустимите разходи по проект за икономически дейности; ✓ 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия: - към момента на подаване на проектното предложение земеделският стопани е на възраст не повече от 40 навършени години; - да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на дружеството-кандидат; - да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в

	областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост (има завършено средно/висше образование в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство). ✓ 85 % за инвестиции на малки стопанства (икономически размер на стопанството, измерен в стандартен производствен обем – до 8 000 евро включително).

Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
1	Проектът включва инвестиции за преработка на суровини от чувствителни сектори	10
2	Проектът включва инвестиции за преработка на биологични суровини и производство на биологични продукти	15
3	Проектът създава нови работни места: ▪ от 1 до 2 работни места, вкл. – 5 т. ▪ от 3 до 4 работни места, вкл. – 15 т. ▪ над 5 работни места – 25 т.	25
4	Проектът включва инвестиции, свързани с опазване на околната среда	10
5	Проектът води до въвеждане на иновации	15
	Общо	**75**
	Минимален праг за одобрение	**15**

Мярка 3 „Инвестиции за неселскостопански дейности“	
Описание на целите	Мярката цели да насърчи диверсификацията на икономиката на територията на МИГ чрез развитие на икономически дейности, свързани с производство, търговия, услуги, преработващата промишленост и други, в т.ч. диверсификация на земеделските стопани към други неземеделски дейности, носещи им допълнителни доходи в рамките на стопанството, като се интегрират инвестиционните решения с ефект, целящ подобряването на околната среда и укрепването на местната конкурентоспособност.
Допустими кандидати	Подпомагане в рамките на мярката получават земеделски стопани, микропредприятия и физически лица. Физическите лица са допустими за подпомагане само за инвестиции насочени към развитие на занаяти. **Земеделските стопани**, трябва да отговарят на следните условия: ▪ да са регистрирани като земеделски стопани по Закона за подпомагане

	на земеделските производители от най – малко 24 месеца преди кандидатстването за подпомагане и да не са прекратявали своята дейност; ▪ да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите; ▪ да имат седалище на територията на селски район; ▪ да съответстват на определението за „малко“ или „средно“ земеделско стопанство; **Микропредприятията**, трябва да отговарят на следните условия: ▪ да бъдат регистрирани като еднолични търговци или юридически лица по Търговския закон или Закона за кооперациите; ▪ да имат седалище на територията на селски район; **Физическите лица**, трябва да отговарят на следните условия: ▪ да бъдат регистрирани по Закона за занаятите като упражняващи занаят/и след вписване в регистър БУЛСТАТ по реда на Закона за регистър БУЛСТАТ; ▪ да отговарят на определението за микропредприятие, съгласно дефиницията на ЗМСП; ▪ да имат постоянен адрес на територията на селски район. **Всички кандидати следва да представят бизнес план, доказващ устойчивост и финансова жизнеспособност на проекта, с който кандидатстват.**
Допустими дейности	Подкрепа в рамките на интервенцията се предоставя на територията на селските райони в страната в съответствие с чл. 73 от Регламент (ЕС) №2021/2115 само за материални и/или нематериални активи, в това число машини, съоръжения, оборудване, включително и недвижима собственост, както и общи разходи, свързани с подпомаганата дейност. Предоставя се подпомагане за инвестиции в неземеделски дейности: ▪ Производство или продажба на продукти, които не са включени в Приложение 1 от Договора за функциониране на Европейския съюз (независимо от вложените продукти и материали); ▪ Развитие на услуги във всички сектори (например: грижи за деца, възрастни хора, хора с увреждания, здравни услуги, счетоводство и одиторски услуги, ветеринарни дейности и услуги базирани на ИТ, туризъм и др.; ▪ Производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствено потребление; ▪ Развитие на занаяти и други неземеделски дейности; ▪ Алтернативни производствени процеси, които могат да намалят екологичния отпечатък от дейността.
Недопустими дейности	В рамките на мярката не се финансират дейности, които водят до осъществяване на селскостопанска дейност или резултата от дейността е

	продукт, включен в Приложение I на Договора за функциониране на Европейския съюз. Не се подпомагат дейности, допустими по мярка „Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“ от Стратегията за ВОМР. Не се подпомагат и дейности свързани с добив и преработка на продукти от горското стопанство.
Допустими разходи	Допустими за подкрепа са следните разходи: 1. инвестиционни разходи съгласно чл. 73 от Регламент (ЕС) № 2021/2115: ▪ строително-монтажни работи за изграждане, ремонт, реконструкция, преустройство, поддръжка или възстановяване; ▪ закупуване на нови машини, съоръжения, оборудване и обзавеждане; ▪ общи разходи, свързани с основните разходи по проекта като хонорари на архитекти, инженери и консултанти, предпроектни проучвания, придобиване на патентни права и лицензи, авторски права и строителен надзор в размер на до 12% от общия размер на допустимите разходи по проектното предложение; ▪ компютърен софтуер; ▪ други нематериални активи; ▪ специализирани превозни и транспортни средства, свързани с основната дейност на проекта; ▪ основни земеделски инвестиции, когато са свързани със социално земеделие; ▪ закупуване на земя на стойност до 10 % от общите допустими разходи, свързани с основната дейност на проекта; ▪ закупуване на сгради на стойност до 10 % от общите допустими разходи, свързани с основната дейност на проекта; ▪ други разходи, които не противоречат на условията на Регламент (ЕС) 2021/2115. 2. други допустими разходи съгласно Регламент (ЕС) № 2021/1060 и целите и приоритетите на стратегията за ВОМР; 3. определени в ПМС № 86 от 2023 г. за определяне на национални правила за допустимост на разходите по програмите, финансирани от Европейските фондове при споделено управление, за програмен период 2021-2027 г. и в указанията съгласно чл. 10 от ПМС № 494 от 2024 г.
Минимален и максимален размер на един проект	Минимален размер на допустимите разходи за един проект: 30 000 лева/ 15338,76 евро. Максимален размер на допустимите разходи за един проект: 200 000 лева/ 102258,38 евро.
Интензитет на финансовата помощ	Интензитетът на помощта се определя, както следва: ✓ 65 % от допустимите разходи по проект за икономически дейности; ✓ 80% за инвестиции, извършени от млади земеделски стопани, които отговарят на следните условия: - към момента на подаване на проектното предложение земеделският

стопани е на възраст не повече от 40 навършени години;

- да е ръководител на земеделско стопанство лице, което изпълнява следните условия: кандидат/бенефициент физическо лице, собственик на предприятието на кандидата/бенефициента ЕТ или собственик на капитала на кандидата/бенефициента ЕООД. В случай на юридическо лице (ЕООД), условието е управителят да бъде едноличен собственик на капитала на дружеството-кандидат;
- да е лице, което притежава професионални умения и компетентности в областта на селското стопанство и/или ветеринарната медицина, и/или икономическо образование със земеделска насоченост (има завършено средно/висше образование в областта на селското стопанство или ветеринарната медицина, или средно/висше икономическо образование със земеделска насоченост; и/или удостоверение за завършен курс от минимум 150 часа или свидетелство за професионална квалификация в областта на селското стопанство).

✓ 85 % за инвестиции на малки стопанства (икономически размер на стопанството, измерен в стандартен производствен обем – до 8 000 евро включително).

Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
1	Заявления за подпомагане, подадени от кандидат жена или юридическо лице, собственост на жена (*собственик на повече от 50% от капитала*)	10
2	Заявления за подпомагане, подадени от кандидат до 40 години (*собственик на повече от 50% от капитала*)	10
3	Заявления за подпомагане, подадени от кандидат с трайни увреждания *(над 50 % намалена работоспособност)*	10
4	Проектът създава нови работни места: ▪ от 1 до 2 работни места, вкл. – 5 т. ▪ от 3 до 4 работни места, вкл. – 15 т. ▪ над 5 работни места – 25 т.	25
5	Заявления за подпомагане включващи иновации	10
6	Заявления за подпомагане включващи инвестиции, насочени към опазване на околната среда (намаляване на екологичния отпечатък от дейността)	15
	Общо	**80**
	Минимален праг за одобрение	**20**

Мярка 4 „Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура“	
Описание на целите	Подобряване на публичната инфраструктура и качеството на предлаганите услуги на територията на МИГ с цел поддържането и стимулирането на икономическото, социално и културно развитие и превръщането на територията в по-привлекателно място за бизнес и за живеене
Допустими кандидати	**Община Горна Оряховица**
Допустими дейности	Допустими за подпомагане са инвестиции в основни услуги за населението свързани със създаването, подобряването или разширяването общинска публична инфраструктура, включително дейности, подкрепящи създаването на „интелигентни селища“ („Smart-villages“): 1. Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи улици и тротоари и съоръженията и принадлежностите към тях; 2. Строителство, реконструкция и/или рехабилитация на общински пътища и съоръженията и принадлежностите към тях; 3. Изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения в агломерации с под 2000 е.ж. в селските райони; 4. Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общинска образователна инфраструктура с местно значение в селските райони; 5. Реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на общински сгради, в които се предоставят обществени услуги, с цел подобряване на тяхната енергийна ефективност, вкл. и дейности за производство на енергия от възобновяеми енергийни източници за собствени нужди; 6. Рехабилитация и доизграждане на канализационни системи и съоръжения; 7. Изграждане и/или обновяване на площи за широко обществено ползване, предназначени за трайно задоволяване на обществените потребности от общинско значение; 8. Изграждане, реконструкция, ремонт, оборудване и/или обзавеждане на спортна инфраструктура. 9. Реконструкция, ремонт, реставрация, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на обекти, свързани с културния живот. Следва да се представи анализ разходи-ползи, от който да е видно, че предложените дейности в проектното предложение няма да генерират приходи, или ако генерират, същите се разходват само за нестопанските и/или социалните цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта. Предвидените дейности следва: да се изпълняват в съответствие с плана за интегрирано развитие на община Горна Оряховица; да нямат отрицателно въздействие върху околната среда по ЗООС; да отговарят на изискванията на

	заповедите за определянето на местата по Натура 2000 и плановете за тяхното управление; да се изпълняват съгласно с препоръките от извършените оценки, както и условията и мерките в съответния административен акт на компетентния орган съгласно ЗООС, ЗЗТ и ЗБР и съответните им подзаконови нормативни актове за тяхното прилагане (когато е приложимо); ако дейностите се извършват на терени, които подлежат на рекултивация съгласно чл. 11 ал 1 от ЗОЗЗ да се представи проект за рекултивация на нарушени терени или залесяване на териториите с подходящи растителни видове, когато националното законодателство изисква да се приложат тези мерки; Дейности за строителство, реконструкция и/или рехабилитация на нови и съществуващи общински пътища, улици, тротоари и съоръжения, и принадлежностите към тях са допустими, ако са изградени или реконструирани ВиК системите или не се предвижда да се изграждат или реконструират ВиК системи за период от седем години от датата на кандидатстване. Дейностите за реконструкция и/или рехабилитация на съществуващи общински пътища, и съоръженията, и принадлежностите към тях са допустими за подпомагане ако са от указаните общински пътища в Решение № 236/13.04.2007 г. на МС за утвърждаване списък на общинските пътища. Дейностите за изграждане, реконструкция и/или рехабилитация на водоснабдителни системи и съоръжения (ВСС) в агломерации с под 2 000 е.ж. в селските райони са допустими ако съответстват на Плановете за управление на речните басейни. Проектни предложения и инвестиционния проект, включващи дейности за изграждане и/или реконструкция на ВСС следва да са съгласувани със съответния консолидиран ВиК оператор. Дейностите за доизграждане на КМ са допустими ако е предвидено след доизграждането и тя да бъде свързана към съществуващата КМ.
Недопустими дейности	Дейности, свързани с извършването на разходи за публична инфраструктура, свързана с пътища, водопреносни и канализационни системи, освен ако не са част от по-голям проект или не са свързани с дейности, отговарящи на концепцията за интелигентни селища.
Допустими разходи	**Допустими разходи:** **1.** Разходи, свързани с прякото изпълнение на СМР: **2.** Разходи, свързани с оборудване и/или обзавеждане. **3.** Непредвидените разходи, възникнали в резултат на работи и/или обстоятелства, които не са могли да бъдат предвидени при първоначалното проектиране (до 5 на сто от стойността на разходите за СМР). **4.** Общи разходи, свързани със заявлението за подпомагане, в това число разходи за хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа и екологична устойчивост на заявлението за подпомагане, оценка на въздействието върху пътната безопасност, одит за пътна

	безопасност, обследване за енергийна ефективност, извършени както в процеса на подготовка на заявлението за подпомагане преди подаване на заявлението за подпомагане, така и по време на неговото изпълнение, които не могат да надхвърлят 12 на сто от общия размер на допустимите разходи по заявлението за подпомагане, включени в т. 1 и 2.
Недопустими разходи	В съответствие с чл. 73, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година, не са допустимите за подпомагане инвестиции и категориите разходи, които включват: 1. Закупуване или наем на земя и сгради; 2. Инвестиции, за които се установят изкуствено създадени условия за получаване на помощта сцел осъществяване на предимство в противоречие с целите на интервенцията; 3. Инвестиции, за които се установи, че ще имат отрицателно въздействие върху околната среда; 4. Неустойки за неизпълнение по договорите с избраните доставчици/изпълнители; 5. Натрупани лихви върху изплатени авансови плащания; 6. Инвестиции, за които е установено двойно финансиране. 7. Разходи, по които дейностите включени в проектите, са били физически започнати и/или извършени преди подаване на проектното предложение за подпомагане, независимо дали всички свързани плащания са извършени (с изключение на разходи свързани с подготовката на проектното предложение извършени преди подаването му); 8. Дейност, които след изпълнението им по проекта няма да доведат до използване на обекта на инвестицията по предназначение и/или въвеждане на обекта на инвестицията в експлоатация в случаите, когато това е задължително съгласно Закона за устройство на територията и подзаконовите актове за неговото прилагане; 9. Инвестиции за улици, които са част от местен или републикански път; 10. Едногодишни растения и тяхното засаждане.
Минимален и максимален размер на един проект	Минимален размер на допустимите разходи за един проект: 50 000 лева/ 25564,59 евро. Максимален размер на допустимите разходи за един проект: 391 160 лева/ 200000,00 евро.
Интензитет на финансовата помощ	100% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи
Критерии за подбор на	**№** / **КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА** / **Максимален брой точки**

проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	**1**	**Брой население, което ще се възползва от допустимите дейности** (по данни на НСИ към края на годината, предхождаща датата на кандидатстване)	20	
	1.1	Инвестицията се изпълнява на територията на населено място/населени места с общо население от 500 до 5 000 души	5	
	1.2	Инвестицията се изпълнява на територията на населено място/населени места с общо население от 5 000 до 10 000 души	10	
	1.3	Инвестицията се изпълнява на територията на населено място/населени места с общо население над 10 000 души	20	
	2	**Брой населени места, обхванати от инвестицията**	15	
	2.1	Инвестицията обхваща две населени мяста	5	
	2.2	Инвестицията обхваща три населени места	10	
	2.3	Инвестицията обхваща повече от три населени места	15	
	3	**Заявления за подпомагане включва инвестиции, свързани с опазване на околната среда**	10	
	4	**Инвестициите по проекта допълват/надграждат предходни дейности по изграждане, ремонт или реконструкция на дадена инфраструктура и водят до по-голяма завършеност на инфраструктурата като цялост**	10	
	5	**Проекти с включени дейности, подкрепящи създаването на „интелигентни селища“ („Smart-villages“)**	10	
	6	**Проекти с включени инвестиции за достъпна среда**	10	
		Общо	**80**	
		Минимален праг за одобрение	**20**	

Мярка 5 „Запазването на духовния и културния живот на населението“	
Описание на целите	Запазване на духовния и културния живот на населението чрез възстановяване, реставрация, ремонт и/или реконструкция на сгради с религиозно значение, което до голяма степен ще допринесе за запазването на културната идентичност и традиции и повишаване на качеството на живот на територията на МИГ
Допустими кандидати	Местни поделения на вероизповеданията, които следва да са: - Признати за юридически лица по силата на чл. 10 от Закона за вероизповеданията (ЗВ) или - Регистрирани като юридически лица съгласно чл. 20 от ЗВ.

<table>
<tr><td>Допустими дейности</td><td>Допустими за подпомагане са инвестиции, свързани с възстановяване, реставрация, ремонт или реконструкция на сгради с религиозно значение, дейности по вертикалната планировка и подобряване на прилежащите пространства, в т.ч. закупуване и доставка на оборудване.
Следва да се представи анализ разходи-ползи, от който да е видно, че предложените дейности в проектното предложение няма да генерират приходи, или ако генерират, същите се разходват само за нестопанските и/или социалните цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.</td></tr>
<tr><td>Допустими разходи</td><td>Допустими разходи:
1. Разходи, свързани с прякото изпълнение на СМР:
2. Разходи, свързани с оборудване и/или обзавеждане.
3. Непредвидените разходи, възникнали в резултат на работи и/или обстоятелства, които не са могли да бъдат предвидени при първоначалното проектиране (до 5 на сто от стойността на разходите за СМР).
4. Общи разходи, свързани със заявлението за подпомагане, в това число разходи за хонорари за архитекти, инженери и консултанти, консултации за икономическа и екологична устойчивост на заявлението за подпомагане, оценка на въздействието върху пътната безопасност, одит за пътна безопасност, обследване за енергийна ефективност, извършени както в процеса на подготовка на заявлението за подпомагане преди подаване на заявлението за подпомагане, така и по време на неговото изпълнение, които не могат да надхвърлят 12 на сто от общия размер на допустимите разходи по заявлението за подпомагане, включени в т. 1 и 2.</td></tr>
<tr><td>Минимален и максимален размер на един проект</td><td>Минимален размер на допустимите разходи за един проект: 30 000 лева/ 15338,76 евро.
Максимален размер на допустимите разходи за един проект: 100 000 лева/ 51129,19 евро.</td></tr>
<tr><td>Интензитет на финансовата помощ</td><td>100% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи</td></tr>
<tr><td>Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение</td><td>
<table>
<tr><th>№</th><th>КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА</th><th>Максимален брой точки</th></tr>
<tr><td>1</td><td>Брой население, което ще се възползва от допустимите дейности</td><td>20</td></tr>
<tr><td>1.1</td><td>Инвестицията се изпълнява на територията на населено място с население от 500 до 5 000 души</td><td>5</td></tr>
<tr><td>1.2</td><td>Инвестицията се изпълнява на територията на населено място с население от 5 000 до 10 000 души</td><td>10</td></tr>
<tr><td>1.3</td><td>Инвестицията се изпълнява на територията на населено място с общо население над 10 000 души</td><td>20</td></tr>
</table>
</td></tr>
</table>

2	**Проекти с включени инвестиции според културната и обществената значимост на обекта**	15	
2.1	Обектът, предмет на инвестицията е със статут на недвижима културна ценност с категория „местно значение“	5	
2.2	Обектът, предмет на инвестицията е разположен на територията на населено място със статут на недвижима културна ценност с категория „национално значение“.	10	
	Общо	**35**	
	Минимален праг за одобрение	**5**	

Мярка 6 „Съхранение на местната идентичност и развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ“	
Описание на целите	Съхранение на местната идентичност и развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ чрез: обновяване на публична инфраструктура за отдих и туризъм; възстановяване, съхранение и популяризиране на местното културно и природно наследство; обогатяване на културния живот; подобряване на организацията на информационното обслужване на туристите.
Допустими кандидати	▪ Община Горна Оряховица; ▪ Юридически лица с нестопанска цел; ▪ Читалища, регистрирани по Закона за народните читалища; ▪ Културни организации, вписани в Регистъра по чл. 14, ал. 4 от Закона за закрила и развитие на културата.
Допустими дейности	▪ Проучване, съхраняване, възстановяване, почистване и поддържане на значими обекти от културно-историческото наследство и природни забележителности, свързани с местния туристически продукт (в т.ч. археологически), както и на достъпа и терените около тях; ▪ Поддържане на съществуващите и изграждане на нови пешеходни, вело, еко и др. туристически маршрути и пътеки, в т.ч. зони за отдих, указателни табели, маркировка, информационни табла, осветление, обезопасяване, достъп на хора с увреждания, почистване. ▪ Проучване, идентифициране, изучаване, съхранение, документиране и възстановяване на местната идентичност – култура, бит, типични местни храни, типични местни продукти, музика и изобразително изкуство, история, традиционни занаяти, обичаи и ритуали, неписана и писана традиция; ▪ Маркетингови, промоционални и информационни дейности, свързани със създаването и популяризиране на местни туристически продукти, в т.ч.: – подготовка, организация и провеждане на местни празници; – организиране и провеждане на временни и постоянни тематични изложби;

	– създаване, съхраняване или обогатяване на сбирки - исторически, етнографски и др.; – провеждане на специални промоционални и информационни кампании за местни туристически продукти, вкл. разработване и разпространение на информационни материали, дизайн и изработка на сувенири; – поставяне на указателни табели към природни и културни забележителности и обекти; – изграждане, реконструкция, ремонт, закупуване на оборудване и/или обзавеждане на туристически, информационни и посетителските центрове за представяне и експониране на местното природно, културно и историческо наследство. Следва да се представи анализ разходи-ползи, от който да е видно, че предложените дейности в проектното предложение няма да генерират приходи, или ако генерират, същите се разходват само за нестопанските и/или социалните цели на кандидата, свързани изцяло с целите на проекта.
Допустими разходи	**1.** Разходи, свързани с прякото изпълнение на СМР, свързани с изграждане и подобрения на туристически обекти, включително провеждане на археологически разкопки, консервиране и/или възстановяване на паметници на културата и осигуряване на достъп до тях и терените около тях; **2.** Разходи за съоръжения, оборудване и/или обзавеждане, свързани с изпълнението на допустимите дейности, в т.ч озвучителна, осветителна и др. техника; **3.** Разходи за нематериални активи, в т.ч. придобиването на компютърен софтуер, патенти, лицензи, авторски права. **4.** Разходи за закупуване на традиционни фолклорни костюми и музикални инструменти за самодейните колективи към читалищата, работещи в сферата на съхраняване на местните традиции и обичаи; **5.** Разходи, свързани с изпълнението на допустимите дейности, в т.ч. изработка и отпечатване на рекламно-информационни материали, промоционални клипове, пътеводители, проучвания, идентифициране, изучаване, документиране на културно-историческо наследство и др. **6.** Общи разходи, свързани със заявлението за подпомагане, в това число разходи за хонорари за архитекти, инженери и консултанти, извършени както в процеса на подготовка на заявлението за подпомагане преди подаване на заявлението за подпомагане, така и по време на неговото изпълнение, които не могат да надхвърлят 12 на сто от общия размер на допустимите разходи по заявлението за подпомагане, включени в т. 1-5.
Минимален и максимален размер на един проект	Минимален размер на допустимите разходи за един проект: 20 000 лева/ 10225,84 евро. Максимален размер на допустимите разходи за един проект: 391 160 лева/ 200000,00 евро.

Интензитет на финансовата помощ	100% от общия размер на допустимите за финансово подпомагане разходи.
Критерии за подбор на проектите, тяхната тежест и минимален праг за одобрение	

№	КРИТЕРИИ ЗА ОЦЕНКА	Максимален брой точки
1	Проектът имат надобщинско въздействие и значимост	20
2	Проектът допълва/надгражда резултатите от предишен проект/дейност	5
3	Дейностите по проектното предложение насърчават съвместно участие на различни социални и граждански групи и културни институции и осигуряват приемственост между поколенията с активното участие на младите хора	15
4	Проекти с включени инвестиции за достъпна среда	10
5	Проекти, създаващи работни места при изпълнение на допустимите дейности	10
6	Проекти, осигуряващи подобряване на околната среда и постигащи екологичен ефект и въздействие	10
	Общо	**70**
	Минимален праг за одобрение	**20**

Мярка 6 „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“	
Описание на целите	Мярката цели да се насърчава развитието на територията на МИГ чрез взаимодействие и реализиране на съвместни проекти, насочени към стимулиране въвеждането на иновативни дейности на местно ниво, създаване на европейска идентичност в допълнение към местната, регионалната и националната идентичност, подкрепа за промотиране на характерни за местните територии и общности продукти, марки, дейности, забележителности, стимулиране участието на заинтересованите страни в развитието на територията и др.
Допустими кандидати	**МИГ „Горна Оряховица“**
Допустими дейности	▪ Разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, вкл. разходи за материални и нематериални активи; ▪ Извършване на изследвания, проучвания и анализи, директно свързани със съвместния продукт/услуга/дейност; ▪ Изготвяне на стратегия за създаване на интелигентни селища

	▪ Реализиране на промоционални и маркетингови кампании; ▪ Организиране на заседания, обучения, семинари, съвместни събития, срещи с потенциални партньори или партньори по проекта; ▪ Извършване на информационни кампании, включващи организиране на срещи, конференции, публикуване и излъчване в медиите; ▪ Дейности по координация (извършване на разходи за наемане на допълнителен персонал, пътни разходи, разходи за нощувки и храна, хонорари за експерти, разходи за превод, разходи за комуникация). Дейностите за сътрудничество трябва да отговарят на следните условия за допустимост: ▪ да са свързани и да водят до развитието на териториите, обхванати в конкретните стратегии на МИГ; ▪ да съответстват на и да допринасят за постигане целите и приоритетите на стратегиите за ВОМР на съответните местни инициативни групи и СПРЗСР; ▪ да се изпълняват съгласно сключено споразумение между най-малко двама партньори – МИГ от България и/или МИГ, изпълняващи стратегии за ВОМР от друга държава-членка от ЕС; ▪ в партньорството за дейностите по сътрудничество могат да участват и други юридически лица от страната и чужбина със собствен финансов принос. Проектите за подготвителни дейности за вътрешнотериториално сътрудничество се изпълняват на територията на действие на бенефициента и на потенциалните партньори. Проектите за подготвителни дейности за транснационално сътрудничество се изпълняват както на територията на МИГ, така и на територията на действие на потенциалните партньори – на територията на страни от и извън Европейския съюз.
Допустими разходи	За дейности за сътрудничество и подготовка за него са допустими следните разходи за: ▪ разработване на съвместен продукт/услуга/дейност, вкл. материални и нематериални инвестиции; ▪ строително-монтажни или строително-ремонтни работи на територията на партньорите от Република България; ▪ други материални и нематериални активи; ▪ изследвания и проучвания, директно свързани със сътрудничеството, включително за издаване на становища; ▪ възнаграждения за външни експерти – физически или юридически лица за изпълнение на дейности, включително за преводачи; ▪ възнаграждения, свързани с координацията на планираните дейности на служители на МИГ; ▪ промоционални и маркетингови кампании за съвместния продукт/услуга;

	▪ организиране и провеждане на обучения, семинари, съвместни събития и партньорски срещи; ▪ информираност – създаване на интернет страница за проекта, публикации в регионални медии, информационни конференции; ▪ публичност – изготвяне и разпространение на информационни материали и осигуряване на публичност, в т.ч. информационни табели; ▪ командировки на служителите на МИГ, експерти по проекта, включително преводачи, членове на колективния управителен орган и членове на колективния върховен орган на МИГ, както и други участници от територията в дейности, свързани с изпълнението на проекта, съгласно Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.); ▪ преводи (писмени и симултанни); ▪ пощенски и куриерски услуги; ▪ такси за издаване на документи, свързани с изпълнението на проекта.
Недопустими разходи	За дейности за сътрудничество и подготовка за него не са допустими следните разходи за: ▪ разходи, за които е получено финансиране от националния бюджет или бюджета на Европейския съюз, в т.ч. по подмярка 19.4 „Текущи разходи и популяризиране на стратегия за Водено от общностите местно развитие“ от ПРСР 2014 – 2020 г.; ▪ разходи за обикновена подмяна; ▪ закупуване на животни; ▪ закупуване на едногодишни растения; ▪ закупуване на земя и сгради; ▪ принос в натура; ▪ разходи, платени в брой (с изключение на разходите за командировки, пощенски и куриерски услуги, такси за издаване на изискуеми документи и разходи за застрахователни премии), както и за опростени разходи съгласно чл. 83, ал. 1, букви "б", "в" и "г" от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година); ▪ банкови такси; ▪ заявени за финансиране разходи в частта им, която надвишава определените референтни стойности когато има такива; ▪ възнаграждения, свързани с координация на дейностите, надвишаващи 10 на сто от стойността на допустимите разходи за всяка МИГ, партньор по проекта; ▪ разходи, платени преди подаване на заявление за планирани дейности

	за сътрудничество и след крайния срок за тяхното извършване; ▪ разходи за закупуване на транспортни средства; ▪ разходи за изграждане и ремонт на места за настаняване; ▪ разходи за информираност и публичност, които не отговарят на изискванията, посочени в Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2021-2027 г., съгласно приложение № 1 от Националната комуникационна стратегия за програмен период 2021-2027 г.; ▪ разходи за пътни, дневни и квартирни, извършени в полза на партньор/и по дейностите за сътрудничество; ▪ разходи за командировки, надвишаващи стойностите, определени в Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.); ▪ дневни пари за командировки в чужбина, надвишаващи определените в Приложение № 2 на Наредбата за служебните командировки и специализациите в чужбина, приета с ПМС № 115 от 2004 г.; ▪ за нощувки в страната, надвишаващи 120 лв. за един човек и разходи, надвишаващи определените в Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.).
Интензитет на финансовата помощ	100% от допустимите разходи
Мярка 7 „Управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране“	
Описание на целите	Мярката цели да подпомогне успешното изпълнение на заложените в стратегията цели, мерки, дейности и индикатори
Допустими кандидати	**МИГ „Горна Оряховица“**
Допустими дейности	1. **Дейности по управление, мониторинг и оценка на стратегията за ВОМР, включително улесняването на обмена между заинтересованите страни**, в т. ч.: ▪ назначаване на персонал на МИГ; ▪ възлагане на външни услуги на експерти (физически или юридически лица), свързани пряко или непряко с прилагането на стратегията като оценители, консултанти, счетоводители, юристи, одитори;

	▪ наемане и управление на офис; ▪ закупуване на офис оборудване, обзавеждане и софтуер; ▪ закупуване/наемане и поддръжка на лек автомобил; ▪ организиране и участие в обучения, информационни и работни срещи и събития; ▪ извършване на други административни действия. 2. **Дейности по популяризиране на стратегията за ВОМР**, в т. ч.: ▪ проучвания и анализи на съответната територия (териториални, икономически, социални и други); ▪ за създаване и поддръжка на интернет страница; ▪ създаване и реализиране на публикации в печатни и електронни медии и излъчвания в радио- и телевизионни медии на покани за организирани събития и други; ▪ отпечатване на брошури, материали за обучение и други печатни материали, изработване на рекламни материали и други; ▪ преводи; ▪ изработка и монтаж на табели и билбордове; ▪ изготвяне на материали, подпомагащи потенциалните получатели на финансова помощ при разработването на дейности и подготовката на заявления; ▪ организиране на обучения, семинари и информационни срещи за местни лидери и за уязвими групи и застрашени от бедност целеви групи, включително роми, свързани с подготовка, изпълнение и отчитане на проекти и други, свързани с популяризиране на стратегията за ВОМР и прилагане на подхода.
Допустими разходи	**1. Разходи за управление, мониторинг и оценка на стратегията:** 1.1. разходи за заплати, както и задължителни по силата на нормативен акт разходи за социални и здравни осигуровки за персонала, обезщетения за временна неработоспособност и други, дължими от работодателя по силата на нормативен акт; 1.2. разходи за външни услуги, възнаграждения и осигуровки, дължими от МИГ на експерти (физически или юридически лица), свързани с прилагането на стратегията (оценители, консултанти, външни експерти, счетоводно обслужване); 1.3. непреки разходи: а) за услуги, непряко свързани с прилагането на стратегията (правни, одиторски); б) разходи за наем на офис; в) разходи за комуникация и външни услуги (телефон, интернет, пощенски услуги, куриерски услуги, топло- и електроенергия, вода, охрана на офиса, електронен подпис, застраховане на дълготрайни материални активи по смисъла на чл. 50, т. 2 от Закона за корпоративното подоходно облагане,

	закупени със средства от настоящия или предходния програмен период по подхода ВОМР); г) разходи за закупуване на офис консумативи и канцеларски материали; д) разходи за наем на лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места за МИГ, които нямат закупен лек автомобил; е) разходи за закупуване на гориво за лек автомобил; ж) други непредвидени оперативни разходи. 1.4. разходи за командировки на екипа и членовете на колективния върховен орган на МИГ съгласно Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.) и Наредбата за служебните командировки и специализации в чужбина, приета с Постановление № 115 на Министерския съвет от 2004 г. (Обн., ДВ, бр. 50 от 2004 г.); 1.5. разходи за закупуване на офис оборудване, обзавеждане и софтуер; 1.6. разходи за закупуване на един лек автомобил с под 150 к.с. и с над 5+1 места; 1.7. разходи за обучения на екипа и членовете на колективния върховен орган във връзка с прилагането на стратегията за местно развитие; 1.8. разходи, свързани с публични отношения (разходи за организиране на срещи на МИГ, разходи за работа в мрежа, участие на екипа и членовете на колективния върховен орган в срещи с други МИГ); 1.9. разходи за участие на МИГ в дейности на Националната и на Европейската селска мрежа за развитие на селските райони, както и на Европейската ЛИДЕР асоциация и други асоциации на МИГ; 1.10. финансови разходи, в т. ч. банкови такси за управление на една сметка и такси за издаване на изискуеми документи; 1.11. разходи за мониторинг и оценка на стратегията за ВОМР. **2. Разходи за популяризиране на стратегията за ВОМР:** 2.1. разходи за проучвания и анализи на съответната територия (териториални, икономически, социални и други анализи и проучвания); 2.2. разходи за популяризиране, информиране и публичност: а) за създаване и поддръжка на интернет страница; б) за създаване и реализиране на публикации в печатни и електронни медии и излъчвания в радио- и телевизионни медии на покани за организирани събития и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ; в) отпечатване на брошури, материали за обучение и други печатни материали, изработване на рекламни материали и други, свързани с популяризиране дейността на МИГ; г) преводи; д) изработка и монтаж на табели и билбордове за популяризиране на МИГ;

	е) свързани с изготвяне на материали, подпомагащи потенциалните получатели на финансова помощ при разработването на дейности и подготовката на заявления; ж) други разходи за популяризиране, информиране и публичност; 2.3. разходи за организиране на обучения, семинари и информационни срещи за местни лидери и за уязвими групи и застрашени от бедност целеви групи, включително роми, свързани с подготовка, изпълнение и отчитане на проекти и други, свързани с популяризиране на стратегията за ВОМР и прилагане на подхода.
Недопустими разходи	1. за закупуване на техника или оборудване втора употреба; 2. за застраховка на дълготрайни материални активи, които не са придобити със средства, отпуснати по настоящите Насоки или по мярка 19 „Водено от общностите местно развитие“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014-2020 г.; 3. свързани с възнаграждения на персонала, които не са задължителни по силата на нормативен акт; 4. за закупуване на земя и сгради; 5. за данъци и данък добавена стойност (ДДС) с изключение на невъзстановим ДДС; 6. за лихви, глоби и неустойки, такси по обслужване на заеми и разходи за съдебни разноски; 7. за членски внос; 8. свързани с договор за лизинг, като печалба за лизинговата компания, разходи по лихви за рефинансиране, оперативни и застрахователни разходи, разходи за неустойки и такси и други разходи, свързани с договора за лизинг; 9. за трудови възнаграждения на повече от четирима служители в МИГ и надвишаващи 4 минимални работни заплати за страната на месец за позицията „изпълнителен директор“ и 3 за позицията „експерт“; 10. за нощувки в страната, надвишаващи 120 лв. за един човек и разходи, надвишаващи определените в Наредбата за командировките в страната, приета с Постановление № 72 на Министерския съвет от 1986 г. (Обн., ДВ, бр. 11 от 1987 г.); 11. платени в брой, с изключение на разходите за командировки, за гориво за лек автомобил, за разходи, свързани с публични отношения, за разходи за участие на МИГ в дейности на Националната и на Европейската селска мрежа за развитие на селските райони, както и на Европейската ЛИДЕР асоциация и други асоциации на МИГ, разходи за комуникация и външни услуги – телефон, интернет, пощенски услуги, куриерски услуги, топло- и електроенергия, вода, както и разходи за техническо обслужване на автомобил и годишни винетни такси, такси за издаване на изискуеми документи и разходи за застрахователни премии, както и за опростени разходи съгласно чл. 83, ал. 1, букви "б", "в" и "г" от Регламент (ЕС) 2021/2115 на Европейския парламент и на Съвета от 2 декември 2021 година;

	12. дневни пари за командировки в чужбина, надвишаващи определените в Приложение № 2 на Наредбата за служебните командировки и специализациите в чужбина, приета с ПМС № 115 от 2004 г.; 13. за създаване на повече от една интернет страница за МИГ за периода на изпълнение на стратегията; 14. за закупуване на лек автомобил, извършени след 2026 г.; 15. за външни услуги и оценка на проекти, извършени от лица, участвали в комисия за избор на стратегии по СПРЗСР, в т. ч. когато такива лица са представители на или са експерти от юридически лица; 16. за възнаграждения и осигуровки за извършване на външни експертни услуги и оценка на проекти на служители в същата или в друга МИГ; 17. за възнаграждения и осигуровки за председател и секретар на Комисия за подбор на проектни предложения, когато същите са служители на МИГ; 18. за повече от 3 бр. проучвания и/или анализи за годишно; 19. разходи за информираност и публичност, които не отговарят на изискванията, посочени в Единния наръчник на бенефициента за прилагане на правилата за информация и комуникация 2021-2027 г., съгласно приложение № 1 от Националната комуникационна стратегия за програмен период 2021-2027 г.
Интензитет на финансовата помощ	100% от допустимите разходи

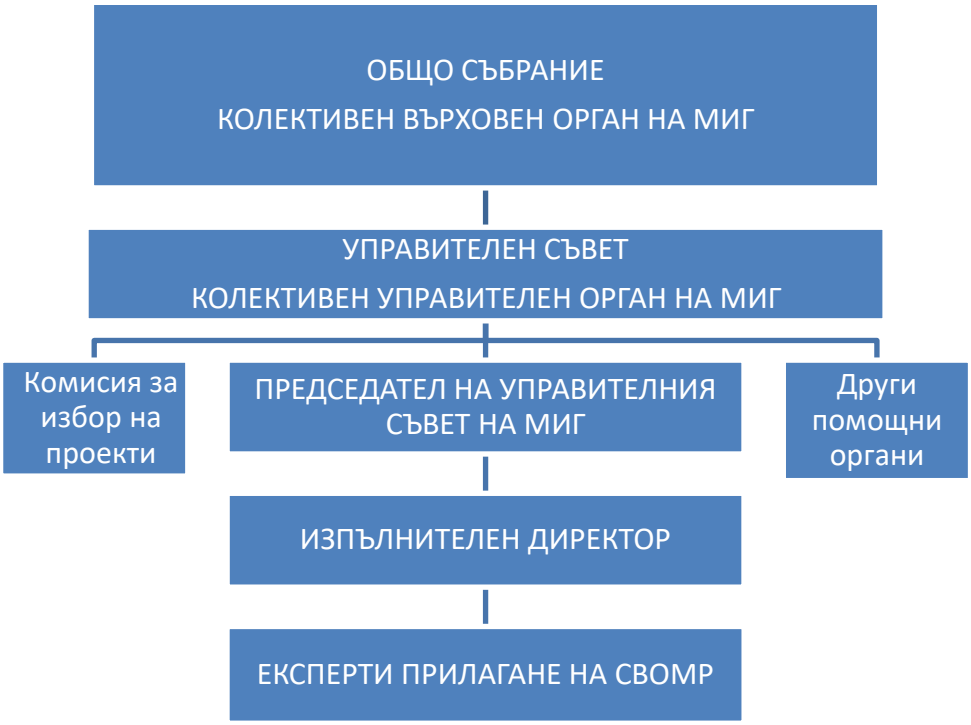
6. Финансов план, включващ планираните средства от ЕЗФРСР:

Код на мярката	***Име на мярката***	***Общо за периода на стратегията***	
		Лева/евро	***%***
Мярка 1	**„Инвестиции в земеделските стопанства“**	500000/ 255645,94 евро	8,52
Мярка 2	**„Инвестиции за преработка на селскостопански продукти“**	200000/ 102258,38 евро	3,41
Мярка 3	**„Инвестиции за неселскостопански дейности“**	1000000/ 511291,88 евро	17,04
Мярка 4	**„Инвестиции в основни услуги и дребна по мащаби инфраструктура“**	1600000/ 818067,00 евро	27,27

Мярка 5	**Запазването на духовния и културния живот на населението**	400000/ 204516,75 евро	6,82
Мярка 6	**„Съхранение на местната идентичност и развитие на туристическия потенциал на територията на МИГ“**	600000/ 306775,13 евро	10,23
	Мярка „Сътрудничество и подготвителни дейности за него“	200000/ 102258,38 евро	3,41
	Мярка „Управление, мониторинг и оценката на стратегията и нейното популяризиране“	1367400/ 699140,52 евро	23,31
	ОБЩО СРЕДСТВА ЗА СТРАТЕГИЯТА ОТ ЕЗФРСР	5867400/ 2999953,98 евро	100%

7. Описание на уредбата за управление, мониторинг и оценка, която показва капацитета на местната инициативна група да изпълни стратегията: *(не повече от 6 страници);*

7.1. Организационна структура на МИГ:

- *Организационна структура/схема.*	

7.2. Управление на МИГ:

- Органи за управление и контрол;	Общото събрание е върховен орган на сдружението, в който участват всички негови членове – 63 физически и юридически лица. Общото събрание при осъществяване на правомощията си взема решения по въпроси изрично предвидени в устава и ЗЮЛНЦ, в т.ч. избира и освобождава членовете на Управителния съвет, определя числеността и продължителността на мандата на членовете на Управителния съвет. По отношение на Стратегията за ВОМР, ОС приема и одобрява както самата стратегия, при необходимост я актуализира, така и нейния бюджет и годишни финансови отчети и доклади за дейността. Управителния съвет се състои от 5 членове на сдружението, избрани от Общото събрание, за срок до 3 години. Управителния съвет избира Председател на управителния съвет измежду членовете си, който представлява МИГ и ръководи нейната дейност. Председател на Управителния съвет е представителят на Община Горна Оряховица. По отношение на Стратегията за ВОМР, Управителния съвет разработва проект за бюджета на СВОМР и го предлага за гласуване на Общото събрание, при одобрение го изпълнява. Също така Управителния съвет подготвя и внася в Общото събрание отчет за дейността на сдружението. Управителния съвет взема решение за назначаване на Комисия за избор на проекти. След одобрение на щатното разписание от Управителния съвет, Председателят на Управителния съвет назначава и освобождава от длъжност **Изпълнителния директор** на сдружението, като упражнява и дисциплинарна власт по отношение на него.
- Описание на позициите и изискванията към изпълнителния директор и персонала.	Изпълнителният директор и персонала (експерти по прилагане на СВОМР) на Сдружението отговарят за прилагането на стратегията за ВОМР, като техните правомощия се определят в длъжностната им характеристика. Изпълнителният директор и персонала имат всички права, задължения и отговорности, които са им вменени изрично в трудовите им договори, по закон, Устав, по силата на нормативни актове, свързани с прилагането на СВОМР, както и произтичащи от договорни задължения, указания, становища и други документи на УО на СПРЗСР и ДФЗ, свързани е цялостния процес по прилагане и управление на СВОМР. **Изпълнителният директор** и **експертите по прилагане на СВОМР** трябва да отговарят на съответните изисквания, предвидени в Условия за кандидатстване за безвъзмездна финансова помощ по Процедура № BG06AFSP001-01.001 по интервенция „Изпълнение на операции, включително дейности за сътрудничество и тяхната подготовка, избрани в рамките на стратегията за местно развитие“ от Стратегическия план за

	развитие на земеделието и селските райони на Република България за периода 2023 – 2027 г.“. **Изпълнителният директор** трябва да има: 1. завършено висше образование, най-малко степен „магистър“; 2. трудов стаж и/или осигурителен стаж най-малко 5 години; 3. управленски опит най-малко две години или най-малко три години опит като експерт в МИГ/МИРГ по прилагане на стратегия за ВОМР; 4. опит в реализиране на проект, програма или стратегия със стойност над 100 хиляди лева, финансирани от ЕС или от други международни донори. **Експертите по прилагане на СВОМР** трябва да имат: 1. завършено висше образование, най-малко степен „бакалавър“; 2. трудов стаж и/или осигурителен стаж най-малко две години. **Счетоводството** на МИГ ще бъде възложено на външен изпълнител с опит в предоставяната услуга.
7.3. Капацитет на местната инициативна група да изпълни стратегията за ВОМР:	
- Административен капацитет;	Местна инициативна група „Горна Оряховица“ е новосформирано Сдружение с нестопанска цел. Членовете му притежават опит в изпълнението на проекти. Град Горна Оряховица за пръв път е включен в допустимия териториален обхват на Подходът ВОМР. Община Горна Оряховица, като един от водещите членове на МИГ, има изключителен богат опит и административен капацитет в разработването и управлението на проекти, в т.ч. по всички допустими за общините оперативни програми, както и в изпълнението на стратегически и програмни документи на местно ниво. При одобрение на СВОМР, МИГ ще назначи изпълнителен директор и персонал, с които има писмено споразумение за последващо наемане по трудов договор. При необходимост ще бъде назначен допълнителен персонал. За определени конкретни задачи е възможно да се ползват и външни изпълнители.
- Материално – технически капацитет;	МИГ разполага със самостоятелен офис с осигурен достъп за хора с увреждания и трудно подвижни лица, както и офис оборудване и техника, които са достатъчни за обезпечаване оперативното функциониране на Сдружението.
- Финансов капацитет;	Осигурен е наличен финансов ресурс в размер 81 000 лв./ 41414,64 евро за дейностите, свързани с управление, мониторинг и оценка на стратегията и нейното популяризиране.
7.4. Описание на системата за мониторинг и оценка:	

Системата за мониторинг и оценка ще се базира на указанията за извършване на мониторинг на стратегиите за ВОМР, утвърдени със заповед на ръководителя на УО на СПРЗСР. В съответствие с тях МИГ ще изготви правила за извършване на мониторинг на стратегията за ВОМР.

Предвижда се осъществяване на мониторинг и оценка на няколко нива:

1. **Мониторинг на цялостното изпълнение на стратегията**

При извършване на мониторинга МИГ изисква от бенефициентите информация и провежда дейности по оценка, като представят:

- годишен доклад за отчитане изпълнението на стратегията за ВОМР – в срок до 15 февруари
- окончателен доклад за изпълнение на стратегията – в срок до 2 месеца от последното плащане към бенефициент по проект към стратегията за ВОМР.

Докладите се одобрява от колективния върховен и колективния управителен орган на МИГ.

2. **Мониторинг и оценка на изпълнението на проекти от бенефициенти по стратегията**

Мониторингът е текущ и последващ, като текущият е в процеса на изпълнение на проекта от бенефициента, а последващият е след приключване на проектните дейности. Предвижда се мониторингът да се осъществява от експерт по прилагане на стратегията за местно развитие на всеки три месеца, ако е текущ и в срок от 1 месец след приключване на дейностите ако е последващ.

Мониторингът се осъществява чрез посещения на място и разглеждане на техническа и финансово-счетоводна документация въз основа, на които експертът по прилагане на СМР изготвя доклад.

3. **Външен мониторинг** – в края на всяка година се извършва външен мониторинг от експерти.

Външният мониторинг цели подпомагане изготвянето на годишният и окончателния доклад за изпълнение на стратегията. Този мониторинг акцентира върху: интереса на бенефициентите към конкретните мерки, разпределението на наличните ресурси, разходването на отпуснатите средства, спазването на сроковете, възникването на непредвидени обстоятелствата, предлагането на адекватни промени, както и установяването на действителния напредък в прилагането на СМР. Външният мониторинг цели също така да се установят независимостта, откритостта и обективността при разпределянето на финансовите средства по СМР и подпомагане на конкретни бенефициенти и обвързаността им с целите на Стратегията. Този мониторинг цели да се установи и съответствието между поставените в СМР цели и ефективното усвояване на финансовите средства. Ако се установи неизпълнение, то следва да се приложат мерки за наваксване и/или актуализиране на СМР.

При извършване на мониторинга МИГ си взаимодейства с УО на СПРЗСР. При установяване на затруднения за изпълнение на проектите и целите на стратегията МИГ докладва на УО на СПРЗСР и предлага мерки за преодоляването им.

8. Описание на прилагането на хоризонталните принципи на ЕС съгласно чл. 9 от Регламент (ЕС) 2021/1060 при изпълнението на стратегията: *(не повече от 2 страници)*

Процесът на изпълнение на СВОМР е в съответствие с хоризонталните принципи, заложени в чл. 9 на РЕГЛАМЕНТ (ЕС) 2021/1060, които се вземат под внимание и се насърчават през целия процес на подготовка, изпълнение, мониторинг, докладване и оценка на СВОМР:

1. Зачитането на основните права и спазването на Хартата на основните права на Европейския съюз:

- **Достойнство** – зачитане на човешкото достойнство и уважение към участниците в подготвителните дейности и кандидатите с проекти за финансиране по СВОМР;
- **Свободи** – правото на свобода на изразяването на мнения и предложения (в процеса на разработване и актуализиране на СВОМР), свободата на стопанската инициатива за кандидатстване по допустимите за финансиране дейности по СВОМР;
- **Равенство** – равенство пред правилата и процедурите за кандидатстване и изпълнение на проекти; участие на лица, независимо от пол, раса, цвят на кожата, етнически или социален произход, генетични характеристики, език, религия или убеждения, политически или други мнения, принадлежност към национално малцинство, имотно състояние, рождение, увреждане, възраст или сексуална ориентация; зачитане и подпомагане на културното, религиозно и езиково многообразие и работа в мултикултурна среда (мерки по ПО); равенство между жените и мъжете и в двете фази – подготовка (списъци на участници) и изпълнение на СВОМР (независимо от мерки по СВОМР, предвиждащи специфични предимства в полза на по-слабо представения пол); права на децата (мерки по ПО); права на възрастните хора да водят достоен и независим живот и да участват в социалния и културния живот (мерки по ПРЧР); права и интеграция на хората с увреждания (мерки по ПО и специфични критерии по мерките от СПРЗСР);
- **Солидарност** – право на достъп до безплатна услуга за намиране на работа, социална сигурност и социална помощ, борба срещу социалното изключване и бедността, предназначени да осигурят достойно съществуване на всички лица, които не разполагат с достатъчно средства; закрила на здравето, право на достъп до здравна профилактика и до медицински грижи (заложени мерки по ПО и ПРЧР);
- **Гражданство** – всеки има право засягащите го въпроси да бъдат разглеждани от МИГ. Това право включва по-специално: а) правото на всяко лице да бъде изслушвано преди срещу него да бъде предприета индивидуална мярка, която би имала неблагоприятни последици за него; б) правото на достъп на всяко лице до документите, които се отнасят до него, като се зачитат легитимните интереси, свързани с поверителността и професионалната и служебна тайна; в) задължението на МИГ да мотивира своите решения;
- **Правосъдие** – право на ефективни правни средства за защита и на справедлив съдебен процес, презумпция за невиновност и право на защита, принципи на законност и пропорционалност на нарушението и финансовите корекции по проектите по СВОМР.

2. Насърчаване на устойчивото развитие, посочена в член 11 от ДФЕС, като се отчитат целите на ООН за устойчиво развитие, Парижкото споразумение и принципа за „ненанасяне на значителни вреди“.

В СВОМР са заложени допустими дейности и критерии за оценка на подадени проектни предложения по различните мерки, които насърчават устойчивото развитие и опазването на околната среда, ресурсна ефективност, кръгова икономика и др.

За всяко проектно предложение, финансирано по СВОМР ще бъде заложено спазване на

принципа за „ненанасяне на значителни вреди”, който изисква проектното предложение да НЕ води до значителни вреди за следните шест екологични цели:
1) смекчаване на изменението на климата;
2) адаптиране към изменението на климата;
3) устойчиво използване и опазване на водните и морските ресурси;
4) преход към кръгова икономика;
5) предотвратяване и контрол на замърсяването;
6) защита и възстановяване на биологичното разнообразие и екосистемите.
С цел гарантиране в максимална степен на спазването на принципа за „ненанасяне на значителни вреди”, по проектните предложения, финансирани от СВОМР не се подкрепят инвестиции и дейности, за които не е налице акт на компетентните органи по околна среда по реда и условията на глава шеста от Закона за опазване на околната среда и/или чл. 31 на Закона за биологичното разнообразия и при съобразяване с условията и мерките в съответния акт.
В допълнение за гарантиране спазването на принципа СВОМР е съгласувана с Регионалната инспекция по околната среда и водите, удостоверено с издадено решение за преценяване на необходимостта от извършване на екологична оценка.
Като цяло с изпълнение на заложените мерки и дейности в стратегията за ВОМР не се очакват отрицателни въздействия върху околната среда и човешкото здраве. Приоритетите и целите на Стратегията за ВОМР са изцяло съобразени със стратегическите цели на СПРЗСР, за който е проведена процедура за екологична оценка. Стратегията ще се изпълнява чрез мерки, включени в програми и планове, финансирани от Европейски фондове, за които са проведени изискващите се процедури по екологичното законодателство и/или са издадени съгласувателни становища от МОСВ.
При изпълнение на стратегията се очаква положително въздействие върху околната среда, чрез изпълнение на дейности от бенефициентите по проекти, свързани с опазване компонентите на околната среда, ресурсна ефективност, кръгова икономика, както и чрез информационни кампании за повишаване осведомеността на населението за управление на отпадъците и опазване на биоразнообразието.